

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

Oudenburg Ettelgemsestraat 137
(prov. West-Vlaanderen)

BASISRAPPORT CONCEPTVERSIE

Monument
Vandekerckhove

Auteurs: Thomas APERS, Lies DIERCKX
Redactie: Thomas APERS

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 20xx/xx

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☒	Prospectie ☐
Vergunningsnummer: 2017/083	
Datum aanvraag: 06/04/2017	
Naam aanvrager: APERS Thomas	
Naam site: Oudenburg, Ettelgemsestraat 137	
Naam aanvrager metaaldetectie: APERS Thomas	
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2017/083 (2)	
Opdrachtgever:	Verstraete Bouw nv Zwaaikomstraat 34 8800 Roeselare
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Jessica Vandeveld (Agentschap Onroerend Erfgoed)
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:	Wouter Dhaeze (Stadsarcheoloog-Wetenschappelijk medewerker RAM)
Projectleider:	Thomas Apers
Leidinggevend archeoloog:	Thomas Apers
Archeologisch team:	Lies Dierckx, Reinhard De Cleene
Plannen:	Thomas Apers
Materiaaltekeningen:	Bert Mestdagh
Start veldwerk:	02/05/2017
Einde veldwerk:	04/05/2017
Wetenschappelijke begeleiding:	Wouter Dhaeze (Stadsarcheoloog-Wetenschappelijk medewerker RAM)
Projectcode:	OUETO17
Provincie:	West-Vlaanderen
Gemeente:	Oudenburg
Deelgemeente:	/
Plaats:	Ettelgemsestraat 137
Lambertcoördinaten:	X:55579.2, Y: 208995.80; X: 55644, Y: 209073.38
Kadastrale gegevens:	Plaats, Afdeling 1, Sectie B, Percelen: 440a (deels), 440m (deels).
Beheer opgravingsdata:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Beheer vondsten:	Verstraete Bouw nv Zwaaikomstraat 34 8800 Roeselare
Titel:	Archeologische opgraving Oudenburg Ettelgemsestraat 137 (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport conceptversie.
Rapportnummer:	20xx/xx
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

1. INHOUDSTAFEL

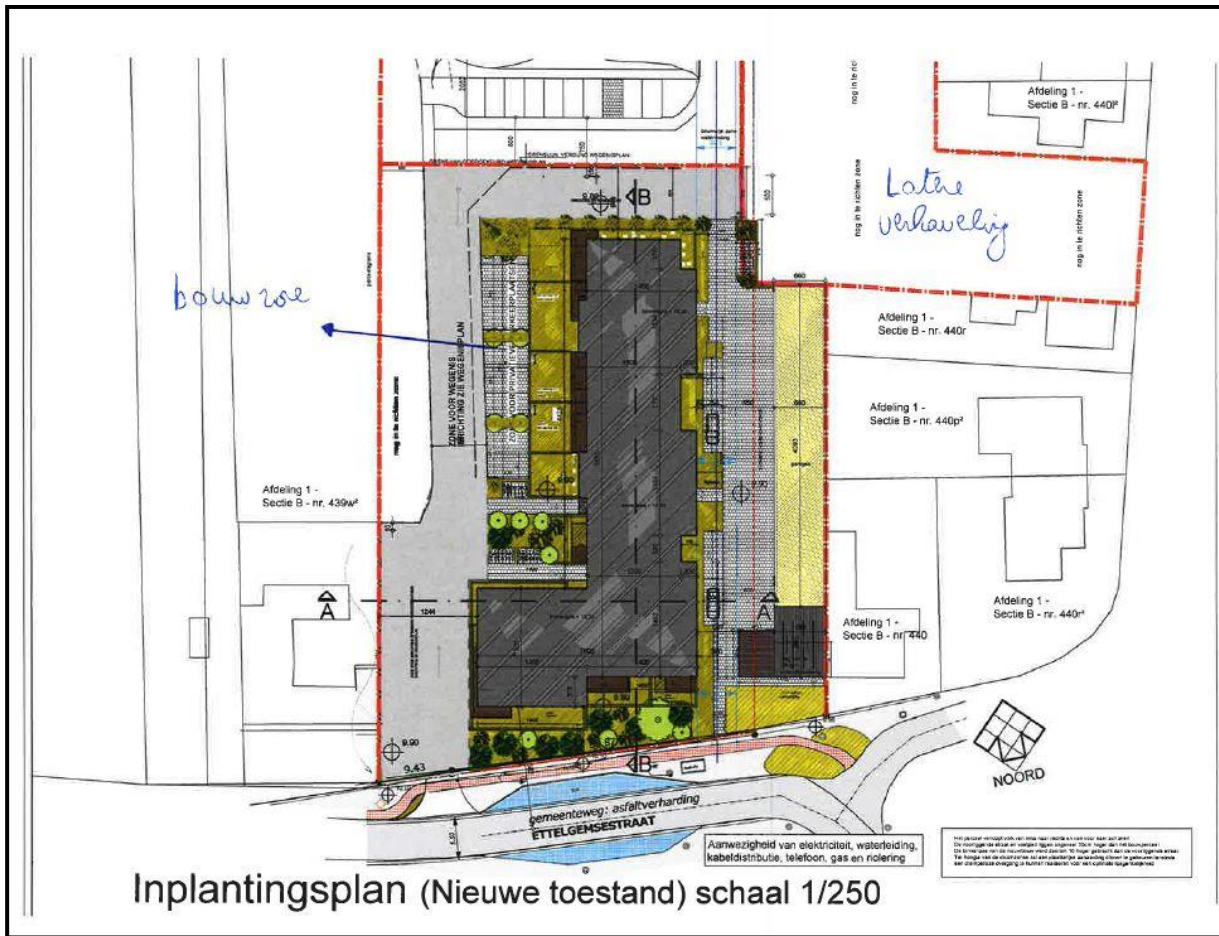
0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	4
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS.....	6
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	6
3.2. GEOLOGISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING.....	8
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	11
4.1. OUDENBURG	11
4.1.1. Historische informatie	11
4.1.2. Archeologische informatie.....	13
4.2. OUDENBURG ETTELGEMSESTRAAT	14
4.2.1. Historische informatie	14
4.2.2. Archeologische informatie.....	16
5. ONDERZOEKSMETHODE	18
5.1. ALGEMEEN	18
5.1.1. Vraagstelling	18
5.1.2. Randvoorwaarden.....	19
5.2. BESCHRIJVING.....	21
5.2.1. Veldwerk.....	21
5.2.2. Vondstverwerking en rapportage.....	21
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN.....	22
6.1. STRATIGRAFIE.....	22
6.2. BESCHRIJVING.....	23
6.2.1. Algemeen	23
6.2.2. Metaaltijden.....	24
6.2.2.1. ijzertijd.....	24
6.2.3 Middeleeuwen	39
6.2.4. Recente verstoringen.....	45
8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	46
9. SYNTHESE.....	56
10. LITERATUUR.....	57
11. FIGURENLIJST	59
12. BIJLAGEN.....	61

2. INLEIDING

In het kader van de geplande bouw van een meergezinswoning aan de Ettelgemsestraat te Oudenburg (provincie West-Vlaanderen) voerde een archeologisch team van Monument Vandekerckhove nv op 2, 3 en 4 mei 2017 een archeologische opgraving uit op het terrein (Figuur 1). Opdrachtgever voor het onderzoek was Verstraete Bouw nv. Aangezien de bouw van de meergezinswoning gepaard zal gaan met een verstoring van de bodem adviseerde het Agentschap Onroerend Erfgoed voorafgaand aan de werken een archeologische evaluatie door middel van proefsleuven, teneinde te vermijden dat waardevol archeologisch onderzoek ongedocumenteerd verloren zou gaan. Deze archeologische prospectie werd uitgevoerd door Monument Vandekerckhove nv, in maart 2017 (2017/042). Hierbij werden sporen uit de late ijzertijd en de volle middeleeuwen aangetroffen, en daarnaast een aantal niet gedateerde sporen die wellicht aan één van beide fasen moeten toegeschreven worden. Het vooronderzoek wees op de aanwezigheid van een erf uit de late ijzertijd. Deze pre-Romeinse aanwezigheid is uitzonderlijk en nog weinig gekend in de regio. De middeleeuwse sporen wijzen op een directe relatie met het vroegere Romeinse wegtracé, waarvan de Ettelgemsestraat een overblijfsel is. Na evaluatie werd een opgraving noodzakelijk geacht van een deel van het terrein. Er werd een opgraving voorzien van ca. 2000m².

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het terrein toegelicht, alsook de gebruikte methodologie bij het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten met aanbevelingen voor eventueel verder onderzoek. Het geheel wordt verduidelijkt met kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. De verschillende inventarislijsten en foto's kunnen geraadpleegd worden via <http://www.monarcho.be/databank>. Bij vragen hieromtrent: neem contact via info@monument.be.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Frederik Roose van Verstraete Bouw nv, Wouter Dhaeze, stadsarcheoloog Oudenburg, en voor hulp bij het determineren van de metaaltijdvondsten: professor doctor Guy De Mulder en doctor Peter van den Broeke.

Figuur 1: Inplantingsplan van het nieuwbouwproject.

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Geografische en topografische situering

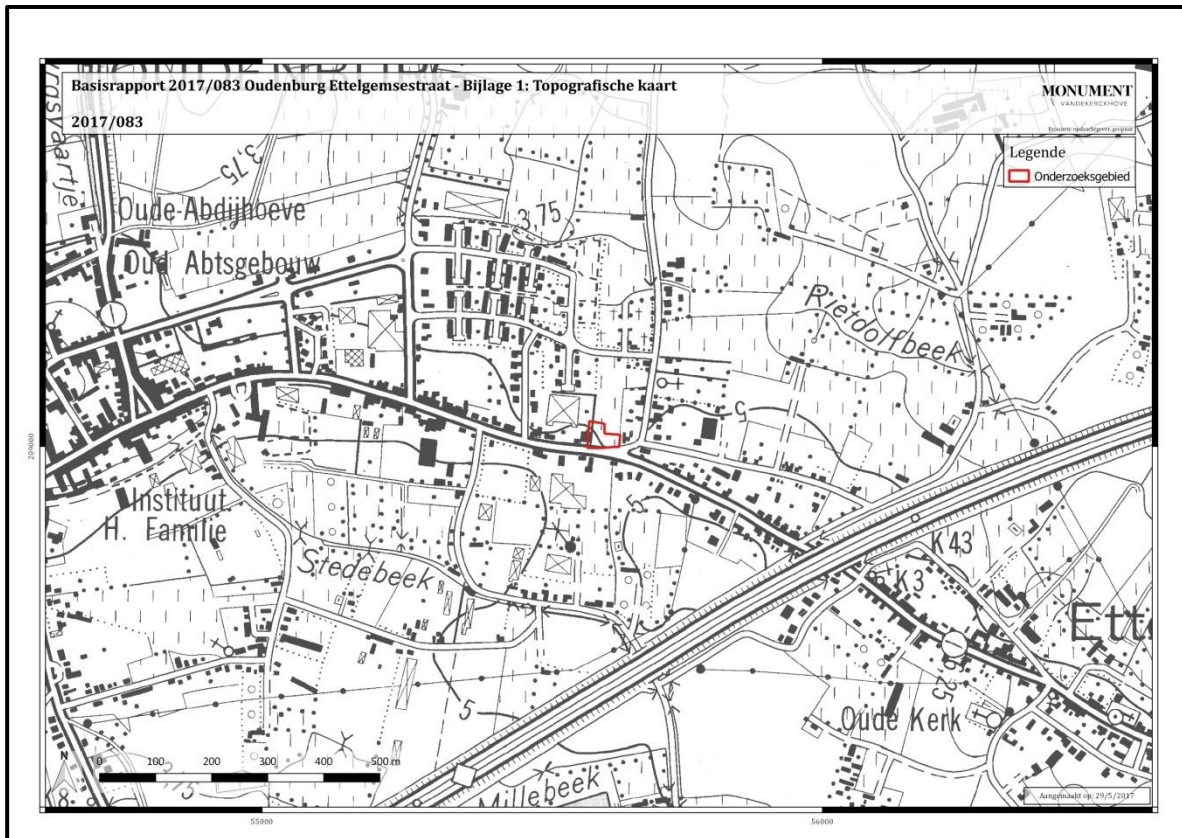
Oudenburg situeert zich in het noorden van de provincie West-Vlaanderen en kent een landelijk karakter met een historische stadskern. Het projectgebied aan de Ettelgemsestraat bevindt zich ten oosten van het centrum en wordt omgeven door Zandvoorde in het noordwesten, Ettelgem in het oosten, Roksem in het zuidoosten, Westkerke in het zuiden en Snaaskerke in het westen. Geografisch gezien ligt het gebied op de grens van de zandstreek en de kustpolders. Het reliëf is bijna vlak en schommelt tussen +4m en +6m TAW (Figuur 2 en Figuur 3). Binnen de stadskern is de vrijwel vierkante vorm van het voormalig Romeins *castellum* nog herkenbaar in het middeleeuws stratenpatroon (huidige Hoogstraat, Marktstraat, Sint-Pietersstraat en Weststraat) met walgracht uit de 12de eeuw (huidige Stedebeek) en anderzijds het hierop aansluitend, driehoekig markt-plein. Het grondgebied wordt doorkruist door de autoweg A10 Jabbeke-Oostende, de autosnelweg E40 Brussel-Jabbeke-De Panne, de spoorweg Oostende-Brussel en het kanaal Gent-Brugge-Oostende^{1,2}.

De onderzoekslocatie bevindt zich langs de Ettelgemsestraat, kadastraal bekend als Afdeling 1, Sectie B, Percelen: 440a (deels), 440m (deels) en bevindt zich langs de noordelijke flank van een oude dekzandrug lopende van Oudenburg naar Ettelgem, meer bepaald het huidige tracé van de Ettelgemsestraat. Voorafgaand aan de archeologische prospectie was het plangebied in gebruik voor sparrenteelt. De hoogte van het terrein schommelt tussen +5,40m TAW en +5,70m TAW.

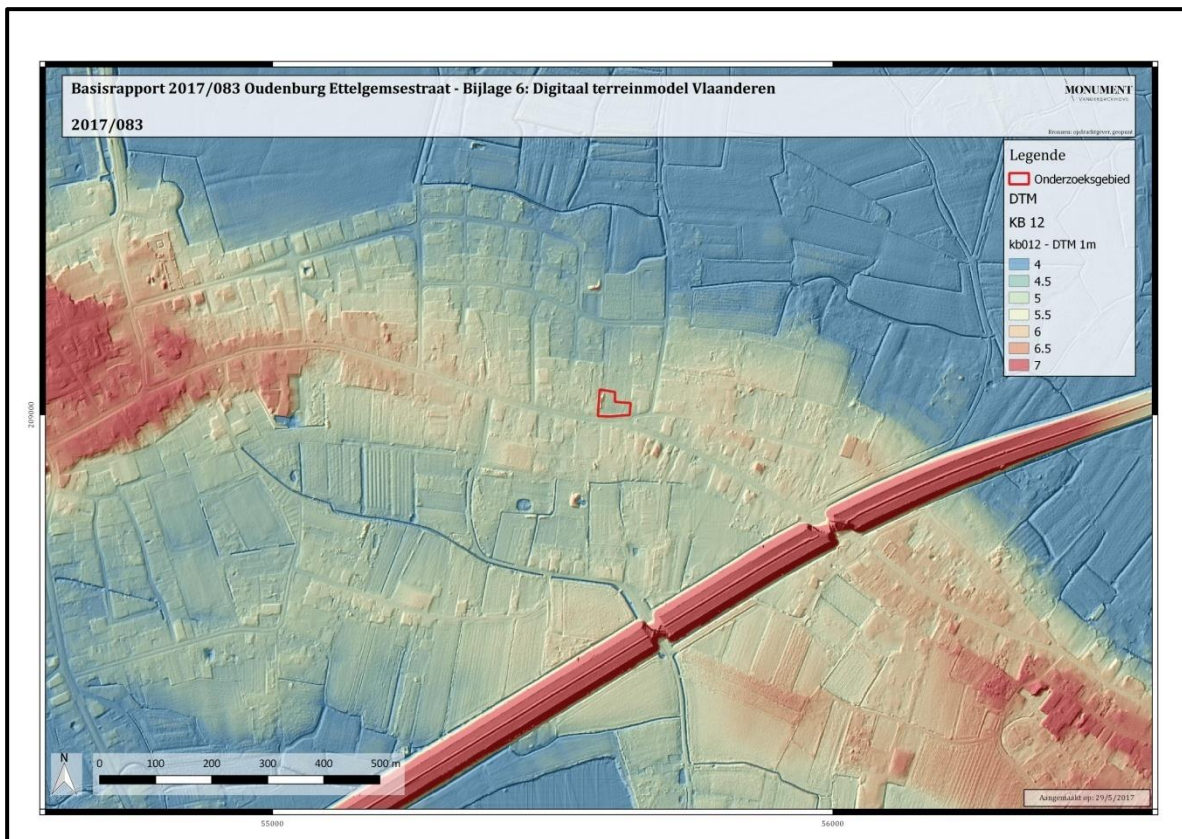
---

¹ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/pdf/oostende12Qweb.pdf>; AMERYCKX *et al.* 1995: 228-232.

² Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed: ID nr. 121626.

Figuur 2: Topografische ligging van het plangebied in rood (zie ook bijlage 1)(bron: Geopunt).

Figuur 3: Ligging van het plangebied op het Digitaal hoogtemodel in rood. (bron: Geopunt).

3.2. Geologische en bodemkundige situering

Tertiair gezien bevindt het plangebied zich op de grens van het lid van Egem (Figuur 4). Het betreft grijsgroen zeer fijn zand met kleilagen en zandsteenbanken. Dit lid is sterk glauconiet- en glimmerhoudend.³

Vooraf de processen actief tijdens het quartair hebben het landschap bepaald (Figuur 5). Vanaf ca. 2,4 miljoen jaar geleden wordt het landschap sterk beïnvloed door zeespiegelstijgingen en -dalingen. Op het einde van het Pleistoceen (Weichseliaan, circa 10.000 voor Christus) vormen zich oost-west-gerichte parallelle duinruggen door eolische afzettingen. In de hierop volgende periode (het Holoceen) warmt het klimaat globaal terug op en stijgt de zeespiegel: de kustlijn nadert, waardoor het noordelijke deel van Oudenburg in een veenmoeras komt te liggen achter een toenmalige duinen- en strandgordel. Ca. 500 voor Christus slaat de zee bressen in de kustgordel: er vormt zich een waddengebied met getijdengeulen, slikken en schorren waarop klei zich afzet.⁴

De bodemkaart van Vlaanderen geeft voor het plangebied een eenduidige legende weer (Figuur 6). De ondergrond kenmerkt zich door een Zcg bodemtype.⁵ Het betreft een matig natte zandbodem, waarbij de bouwvoor ca. 30 -60 cm dik is. De Podzol varieert en kent een dikte van 20-30 cm en is verbrokken in harde concreties. Roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm. De waterhuishouding is goed in de winter maar te droog in de zomer.

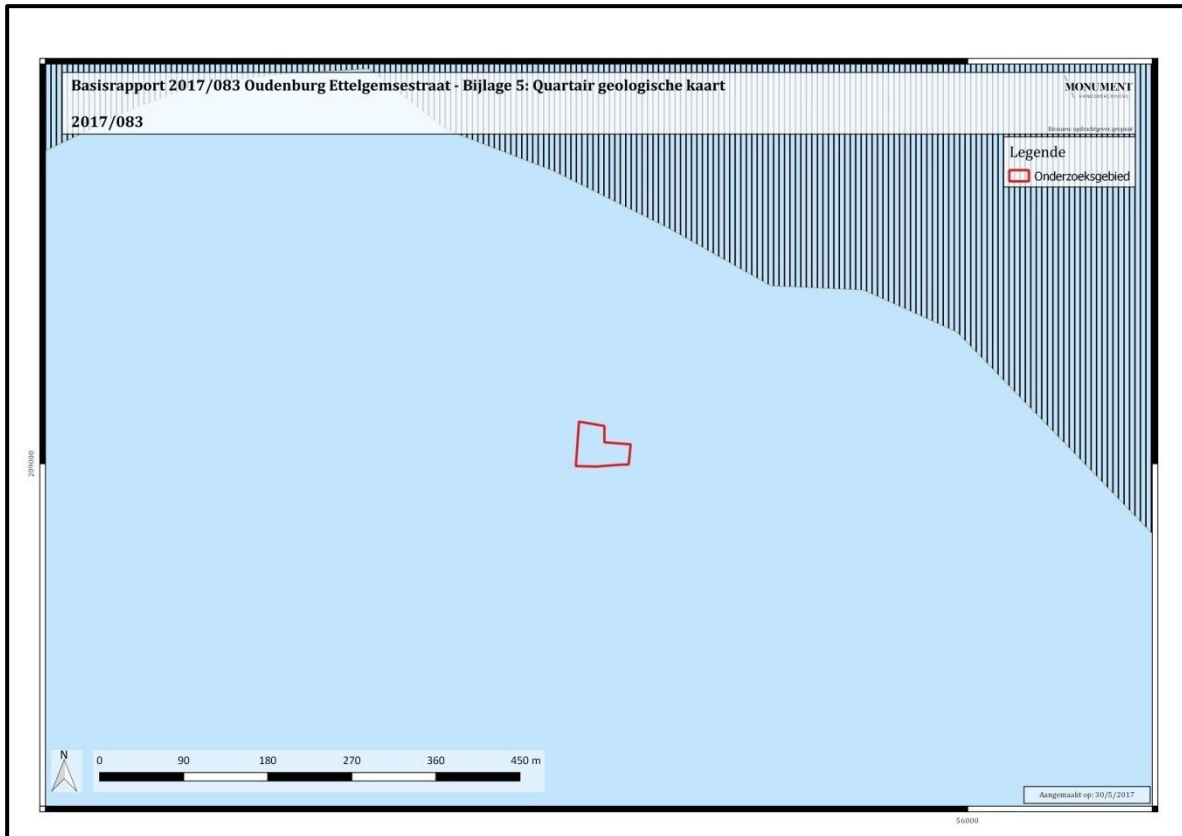
³ <http://www.geopunt.be/>

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121626>

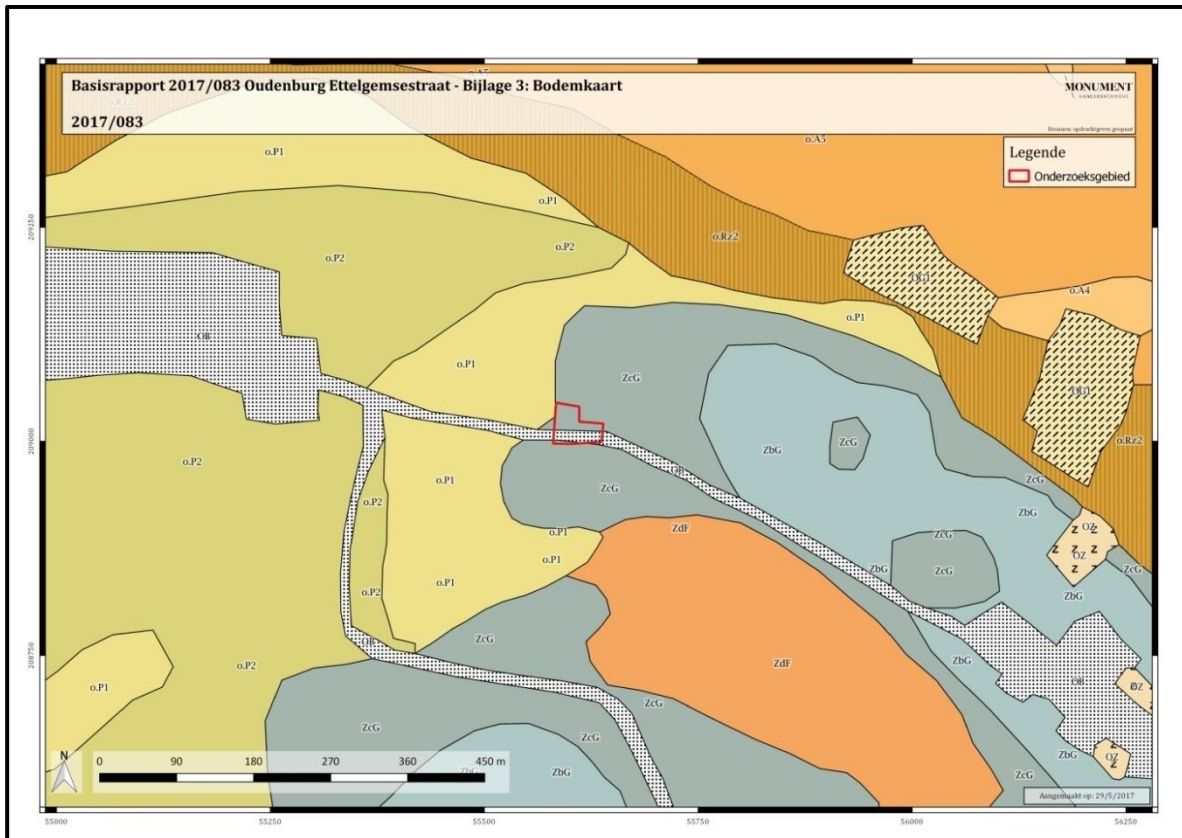
⁵ <http://www.geopunt.be/>

Figuur 4: Situering van het plangebied op de tertiair geologische kaart (zie ook bijlage 2) (bron: Geopunt).

Figuur 5: Situering van het plangebied op de quartair geologische kaart (zie ook bijlage 3) (bron: Geopunt).

Figuur 6: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1. Oudenburg

4.1.1. Historische informatie⁶

Het is voornamelijk de aanwezigheid van de van oorsprong Pleistocene dekzandrug die de bewoningsgeschiedenis van de omgeving op en rond Oudenburg heeft bepaald. Vanaf ca. de 2de helft van de 1ste eeuw ontwikkeld zich een handelsnederzetting die een grote economische bloei kende tijdens de ganse Romeins periode omwille van zijn gunstige ligging. Oudenburg was hierbij de schakel tussen het kustlandschap en het achterliggende hinterland via de as Aartrijke-Kortrijk-Doornik (de huidige Zeeweg) en Brugge (de vroegere Zandstraat, nu de Ettelgemsestraat).

Vanaf de tweede helft van de 3de eeuw wordt een Romeins castellum opgericht dat deel uitmaakt van de laat-Romeinse kustverdedigingslinie (de *Litus Saxonicum*)(Figuur 7). De bouw van dit bolwerk kent drie verschillende bouwfases:

- **Oudenburg I** (2de helft 3de eeuw): type met omgrachte aarden wal, vermoedelijk bekroond door een houten palissade
- **Oudenburg II** (laatste kwart 3de - eerste kwart 4de eeuw): voorgaande maar groter
- **Oudenburg III** (2de helft 4de eeuw): diep omgrachte omwalling in Doornikse kalksteen met ronde hoektorens, vier poorten aan "cardo en decumanus" met telkens twee flankerende hoektorens.

Omstreeks 410 na Chr. werd het castellum opgegeven en ontmanteld ten gevolge van transgressies waardoor het grondgebied geïsoleerd raakte van het binnenland en geruime tijd werd verlaten omwille van overstromingsgevaar. Vanuit het Romeinse castellum ontwikkelde zich vanaf de 6de en 7de eeuw geleidelijk aan het middeleeuwse Oudenburg. De rechthoekige structuur van het marktplein doet vermoeden dat dit plein in eerste instantie een functie kende als dries (drenkplaats voor het vee). Ten noorden van Oudenburg bevonden zich zoute schaapsweiden of '*marisci*' die economisch vooral geschikt zijn voor schapenteelt.

In de tweede helft van de 11de eeuw wordt gestart met de bouw van een stenen Sint-Pieterskerk opgebouwd uit onder meer restanten van het Romeinse castellum. Iets later, in 1084 wordt de Pietersabdij gesticht waardoor de bouw van een nieuwe

---

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/21626>

parochiekerk zich opdringt. Deze wordt in de 11de of in de eerste helft van de 12de eeuw gebouwd in de dorpskern. Vanaf de 12de en 13de eeuw zal de Sint-Pietersabdij een grote impact hebben op de definitieve inpoldering en ontginning van de kustvlakte. In het tweede kwart van de 12de eeuw ontvangt Oudenburg de stadsrechten, wellicht circa 1128 bij de omwalling van de kern door de huidige Stedebeek. Doorheen de middeleeuwen (tot ca. de 16de eeuw) kent de stad een grote economische bloei door de lakennijverheid en -handel. De markt vormt hierbij het stedelijke centrum, met onder meer een stadhuis, een gevangenis, hallen, een belfort en een schandpaal. Op een kaart uit de 16de eeuw is bovendien sprake van een galgenveld ter hoogte van de vrijboomstraat. Net als alle Vlaamse steden ontsnapt ook Oudenburg niet aan de beeldenstorm uit 1566. In 1590 wordt de stad grondig vernield door de Oostendse soldaten. De 17de eeuw kent een kleine heropleving onder het bewind van de aartshertogen Albrecht en Isabella. Enkele grote kanalen (de verbinding tussen Brugge en de zee, het kanaal Gent-Brugge-Oostende tussen 1613-1623 en het kanaal Brugge-Nieuwpoortin 1638-1641) worden aangelegd tijdens deze periode. In de 18de eeuw komt Oudenburg beurtelings in Franse en Engelse handen. Het is pas vanaf het eerste kwart van de 19de eeuw dat alle gronden van Oudenburg definitief in cultuur worden gebracht, waardoor de agrarische sector definitief tot ontwikkeling komt.

Figuur 7: Ligging van Oudenburg op Pleistocene dekzandrug met aanduiding van het Romeinse castellum (vierkant) en de grafvelden (VANHOUTTE S., 2017. p.200).

4.1.2. Archeologische informatie⁷

Al vanaf de 17de eeuw wordt melding gemaakt van Romeinse munten en aardewerk in de bodem. Het is echter vanaf 1956 dat talrijke opgravingen plaatsvinden op het grondgebied van Oudenburg onder leiding van J. Mertens. Tijdens een eerste campagne in 1956 lokaliseerde hij het stenen fort door middel van smalle sleuven, gecombineerd met onderzoek op de noordwestelijke hoektoren en de noordelijke toren van de westelijke toegangspoort. In 1963-1964 en ook in 1968 kon hij op ca. 400m ten westen van het castellum 216 graven vrijleggen van een militair inhumatiegrafveld uit de 2de helft van de 4de eeuw en het begin van de 5de eeuw (Figuur 8). Twee jaar eerder, in 1962, waren bij een nieuwbouw enkele graven van een zuidelijker gelegen ouder grafveld aangesneden. Onder deze graven werden de resten aangetroffen van een burgerlijke nederzetting uit het hoge keizerrijk. Tijdens een campagne in 1970 vond aanvullend onderzoek op het castellum plaats. Hierbij werden enkele dwarssleuven aangelegd op de westrand van het kamp. Tot slot werd in 1976-1977 de zone van het gemeentelijke kerkhof rond de kerk onderzocht op resten van de bebouwing intra muros. Deze campagnes deden Mertens besluiten dat Oudenburg een erg langdurige militaire bezetting had gekend, van het einde van de 2de tot het begin van de 5de eeuw. Iets later, in 1990-1992 en 1994, kwam een derde, ouder grafveld aan het licht met ditmaal vooral crematies uit overwegend de 2de eeuw en de eerste helft van de 3de eeuw.

Figuur 8: een laat-Romeins inhumatiegraf ter hoogte van het westelijke grafveld gevonden tijdens het onderzoek van Mertens in de jaren '50 (© RAM Oudenburg).

---

⁷ VANHOUTTE S., 2017. p.201-202

4.2. Oudenburg Ettelgemsestraat

4.2.1. Historische informatie

Al vanaf de Romeinse periode (2de – 4de eeuw) verbindt de Ettelgemsestraat Oudenburg en Brugge. De inplanting van de straat is niet toevallig: de ligging komt overeen met de oostwest georiënteerde dekzandrug die Oudenburg met Ettelgem verbindt en loopt vanaf het Oudenburgse Marktplein tot de Ettelgemse Dorpsstraat. De straat kent doorheen de tijd verschillende benamingen, zoals '*Viaversus Ettelgem, olim Attlae castra*' (kaart van Sanderus, 1641), '*Chemin d'Oudenburgh*' (Ferraris, 1771 – 1778) en de Ooststraat (16de eeuw). Het is echter vanaf ca. 1902 dat de straat definitief "Ettelgemstraat" wordt genoemd.

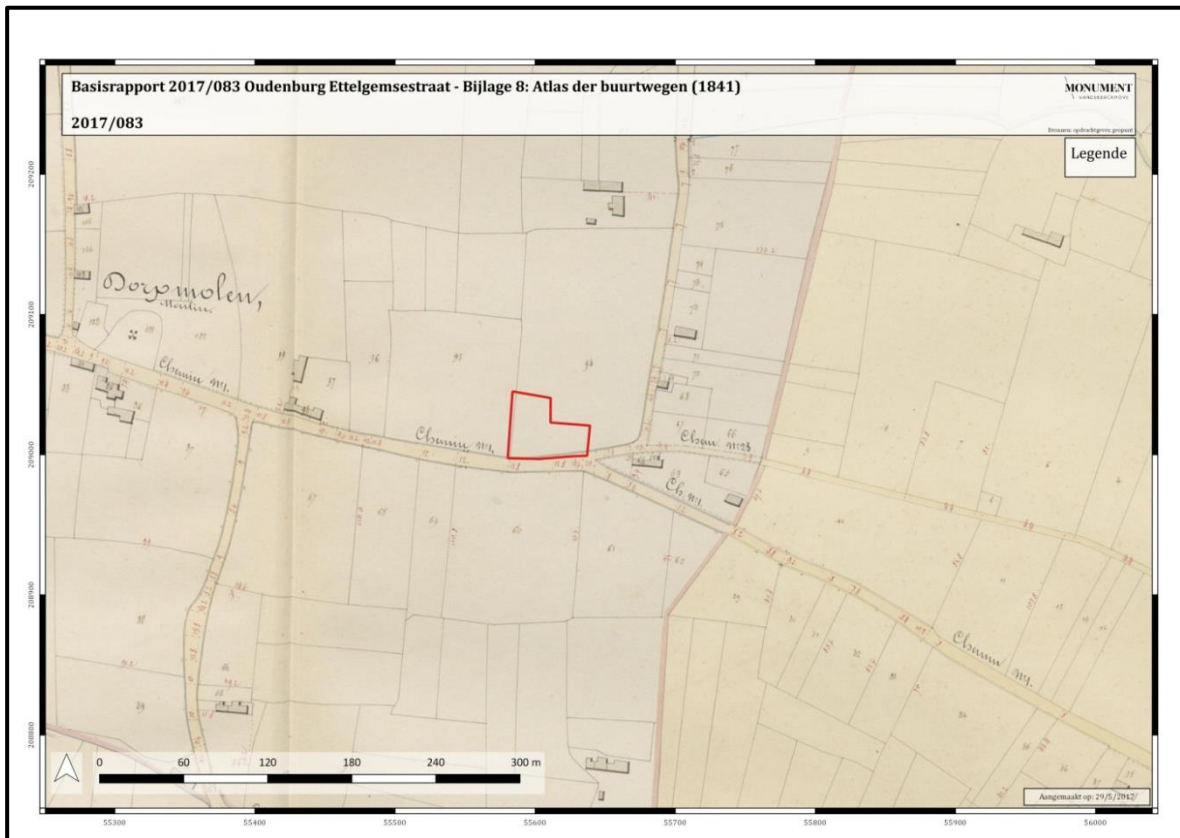
Ca. begin 8ste eeuw wordt ter hoogte van het huidige rusthuis Riethove het St.-Jans gasthuis gesticht. Een millenium later wordt op diezelfde plaats in 1849 het 'Hospice Belleruche' door mevrouw C. Belleruche-Bine opgericht. Op de kruising met de Vrijboomstraat, wordt op historische kaarten daterende uit de 16de eeuw een galgenveld opgetekend. Thans staat op dezelfde plaats nog steeds een "Vrijboompje" met een klein boomkappelletje.⁸ Op de historische kaarten uit de 18de en 9de eeuw is het onderzoeksgebied onbebouwd en in gebruik als akker (Figuur 9 en Figuur 10).

---

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/105848>

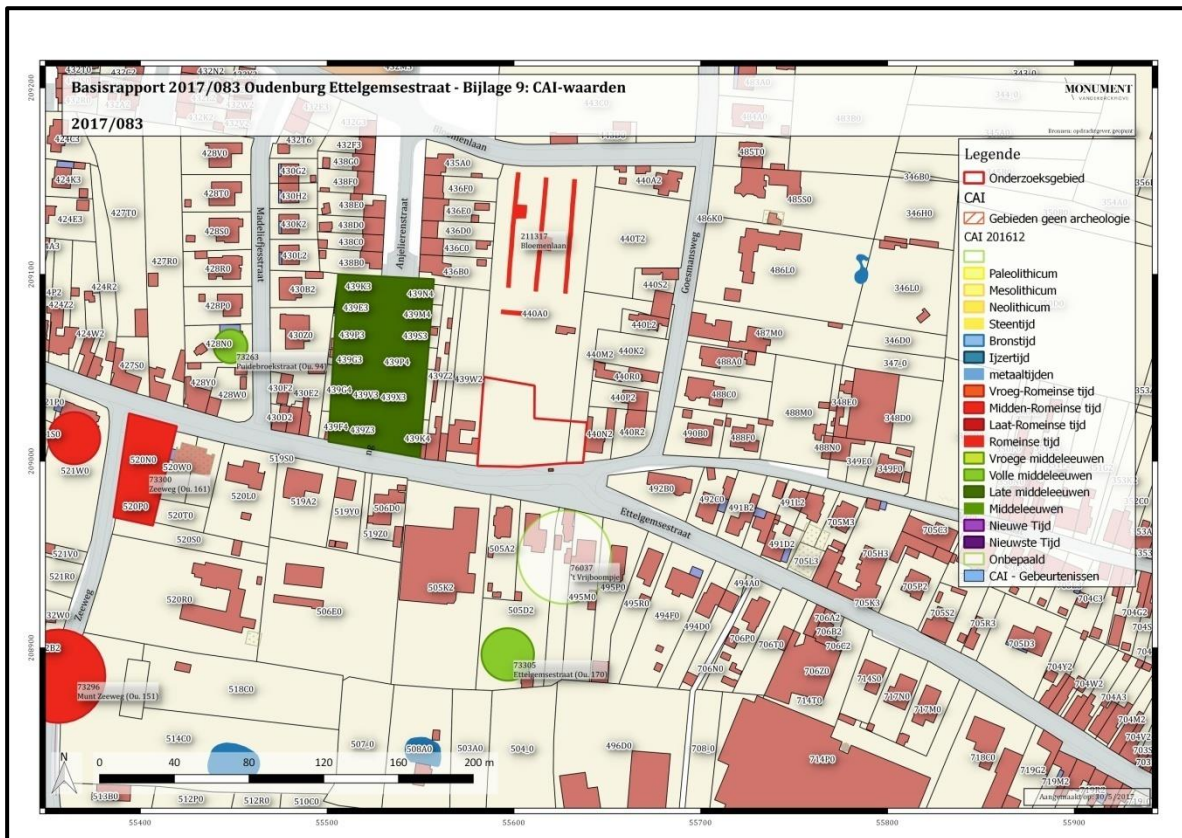
Figuur 9: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied(bron: Geopunt).

Figuur 10: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied(bron: Geopunt).

4.2.2. Archeologische informatie

In de directe nabijheid van het plangebied werd het in verleden reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd. Hieronder worden de belangrijkste CAI locaties weergegeven met een beknopt overzicht van de aangetroffen resultaten (Figuur 11).

Figuur 11: GRB-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en de CAI-waarden (bron: Geopunt).

Direct ten noorden van het onderzoeksgebied voerde Fodio op 7 mei 2016 een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uit. De vele aangetroffen grachten en greppels uit de middeleeuwen en het begin van de nieuwe tijd houden duidelijk verband met de slechte waterhuishouding van de bodem. Voor de Romeinse periode is een mogelijke erfafbakening aangetroffen aan de noordelijke rand van het terrein. Ten westen van het projectgebied leverde een vooronderzoek met ingreep in de bodem in 2010 onder leiding van Wouter Dhaeze enkele laat middeleeuwse sporen (palen en afwateringsgrachten) op (CAI locatie 151460). Net ten zuiden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van CAI locatie 76037 werden op de site 't Vrijboompje vroeg middeleeuwse nederzettingssporen aangetroffen.

Tot slot kunnen nog volgende CAI locaties vermeld worden:

- CAI locatie 73296: Losse vondst (munt Van Antoninus Pius)
- CAI locatie 73299: Losse vondst (Romeins Aardewerk)
- CAI locatie 73300: Naast een losse vondst van Terra sigillata uit de midden Romeinse tijd werden op deze locatie twee bewoningsfasen gedocumenteerd. Het betreft een laat middeleeuwse fase (15de – 16de eeuw) en fase uit de nieuwe tijd (17de - begin 19de eeuw).

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

5.1.1. Vraagstelling

De vraagstelling van het onderzoek is gericht op het begrijpen van de site in zijn totaliteit, de onderlinge relatie van de onderscheiden structuren in tijd en ruimte, en de relatie tussen de vindplaatsen en het omgevende landschap en de gekende sites in de onmiddellijke omgeving, in de verschillende vertegenwoordigde periodes.⁹

Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is de landschapstypologische context van het onderzoeksgebied? Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en wat vertelt dit over de intactheid van de sporen?
- Welke verandering treden in de loop van de tijd op in de vegetatie, de vegetatiestructuur en de openheid van het landschap en wat was de rol van de mens hierbij?
- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de verschillende elementen van de vindplaats?
- Wat is de onderlinge relatie tussen de onderscheiden zones en structuren, zowel chronologisch als ruimtelijk?
- Is er sprake van een continuïteit van occupatie en zo ja, hoe kan dit worden aangetoond? Zo nee, wat gebeurt er met het omliggende landschap in de tussenliggende periode?
- In hoeverre kunnen er erven en gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen?
- Op welke manier is de nederzetting en het omliggende cultuurlandschap ingericht (wegen, verkavelingsgreppels, afsluitingen e.d.)? Is er een directe relatie met het tracé van de Ettelgemsestraat?
- Zijn er typologische verschillen merkbaar in de greppels, en zo ja, waaraan zijn deze verschillen gerelateerd? (vb. afbakening vs. afwatering, woonareaal vs landbouwareaal,...) Is er een fasering merkbaar?

---

⁹ VAN DE VELDE J., 2017

- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, en wat is de vondstdichtheid?
- Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief eventueel aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)? Zijn er verschillen op te merken binnen de vindplaats?
- Welke typologische ontwikkeling maakte het aardewerk door in de aangetroffen fasen? In hoeverre zijn (chrono)typologieën met betrekking tot aardewerk en andere materiaalcategorieën uit aangrenzende regio's toepasbaar? Welke overeenkomsten en welke verschillen zijn aanwijsbaar?
- Is er sprake van begravingen en zijn deze geclusterd in een zone? Hoe verhoudt het funerair landschap zich ten opzichte van het nederzettingslandschap?
- Wat kan er op basis van het anorganische vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling van de site, de materiële cultuur en de socio-economische positie van de nederzetting? Zijn er aanwijzingen voor chronologische verschuivingen?
- Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaanseconomie binnen de nederzetting? Welke cultuurgewassen werden in de verschillende bewonings- en gebruiksfasen verbouwd?
- Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit de vertegenwoordigde periodes? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode in de regio (of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden binnen de nederzetting?

5.1.2. Randvoorwaarden

Bij de archeologische opgraving werd één werkput aangelegd. Deze werd onderbroken omdat er een waterleiding aanwezig is op het terrein. Langs weerszijden van de leiding werd een buffer van 2m behouden. Deze moest breed genoeg zijn zodat deze ook kon dienen als werfweg voor het afvoeren van de afgegraven grond met dumpers (Figuur 12). Aan de westrand van het onderzoeksgebied was een puin- en groenzone aanwezig. Dit puin bestond voornamelijk uit grote hopen kasseien. Dit zorgde ervoor dat een smalle strook hier niet kon onderzocht worden. In totaal werd een oppervlakte van 1450m² opengelegd tot op het leesbaar niveau.

Figuur 12: Situering werfweg met daaronder waterleiding.

5.2. Beschrijving

5.2.1. Veldwerk

Bij de archeologische opgraving werd één werkput aangelegd van 1450m². Voor het afgraven werd gebruik gemaakt van een rupskraan met een platte graafbak van 1,80m breed. De bodem werd afgegraven tot op het archeologisch relevante niveau, waar de sporen zichtbaar werden. Dit gebeurde steeds onder begeleiding van de leidinggevende archeoloog om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. Onmiddellijk na het uitgraven werden de sporen opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven, waarna het grondplan kon worden ingemeten met een GPS-toestel. De sporen werd gecoupeerd om een beter zicht te krijgen op hun opbouw. De profielen van de coupes werden eveneens gefotografeerd, beschreven en getekend op schaal 1:20. Alle vondsten werden gerecupereerd per context en in een vondstenzakje gestoken samen met een vondstenkaartje. Er werden bulkmonsters en pollenmonsters genomen van relevante sporen.

5.2.2. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen. Voor de registratie van de sporen en het benoemen van de foto's werd de code OUETO17 (**O**Udenburg – **E**ttelgemsestraat **O**pgraving 20**17**) gebruikt.

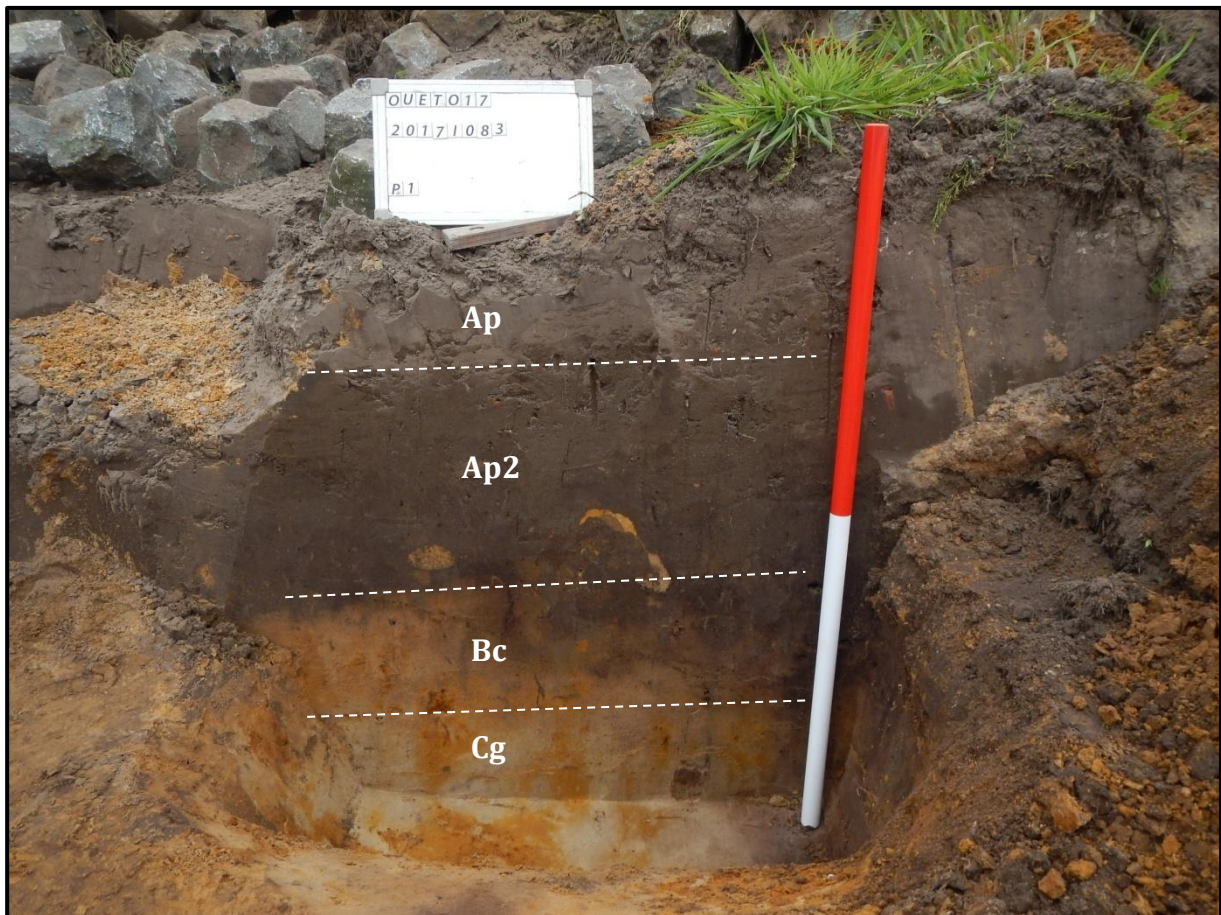
De spoorformulieren, de vondstenlijst, de fotolijst en de tekeningenlijst werden samengebracht in een digitale inventarislijst. De vondsten werden gewassen, gedroogd en verpakt volgens de regels van de kunst. Vervolgens werd overgegaan tot het digitaliseren van de grondplannen, de profielen en enkele coupetekeningen met behulp van de programma's Autocad en Illustrator. Als laatste werd het rapport geschreven.

---

6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN

De archeologische opgraving bevestigt de bevindingen van het vooronderzoek. Er werden sporen uit de late ijzertijd en de volle middeleeuwen aangetroffen. De sporen uit de late ijzertijd bestaan uit enkele mogelijke kleine spijkers en een gracht. De sporen uit de middeleeuwen worden vertegenwoordigd door een grote gracht, twee greppels en een palenrij die samenhangt met één van deze greppels. Verder werden er enkele recente verstoringen en natuurlijke sporen aangetroffen.

6.1. Stratigrafie

Figuur 13: Profiel 1, westzijde terrein .

De bodemopbouw op het terrein bestaat uit: Ap - Ap2 - Bc - Cg (Figuur 13). De Ap-horizont bestaat uit licht grijs, droog zand en gaat tot 25cm onder het maaiveld. De Ap2-horizont bestaat uit donker bruingrijs zand met insluitsels van geel zand. Deze horizont is iets natter dan de bovenliggende en gaat tot 62cm. De Bc-horizont bestaat uit

bioturbatie van de Ap in het moedermateriaal: geeloranje - grijs zand gemengd met bruin tot bruingrijszand. Deze gaat tot 80cm diep. De Cg-horizont tenslotte bestaat uit licht grijs zand met grote licht oranje vlekken. Deze horizont is vochtig.

6.2. Beschrijving

6.2.1. Algemeen

Het terrein was braakliggend sinds het vooronderzoek in maart. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied stond reeds een torenkraan bij aanvang van het project maar deze stoorde het onderzoek niet (Figuur 14). De hoogtewaarden van het vlak liggen tussen de 4.17m TAW en 4.48m TAW.

Figuur 14: Situering torenkraan.

Hieronder worden de aangetroffen sporen, structuren en vondsten besproken en geïnterpreteerd van oud naar jong en gedateerd op basis van de vondsten.

6.2.2. *Metaaltijden*

6.2.2.1. *ijzertijd*

Uit de ijzertijd werden één goed bewaarde gracht en verschillende minder goed bewaarde, meestal ondiepe paalsporen geregistreerd. In het uiterste noorden van het terrein (buiten het onderzoeksgebied) kon bij het afgraven van de teelaarde in functie van de geplande werken nog een tweede gracht worden geregistreerd in het vlak.

Grachten

De gracht S8 had een noord-zuid oriëntatie en kon over de volledige lengte van het onderzoeksgebied worden geregistreerd (Figuur 15). De breedte varieerde tussen de 140cm en 170cm. In doorsnede bestond deze gracht uit drie opvullingslagen (Figuur 16). Een bovenste laag (105) was donker bruingrijs gelaagd met vrij veel brokken verbrande leem in. Uit deze laag kwamen ook verschillende fragmenten handgevormd aardewerk (zie verder). Deze laag was circa 20cm dik. Hieronder bevond zich een donker bruin - licht bruin gevlekte laag (106) van 6 tot 20cm dik. Uit deze laag kwam geen vondstmateriaal. Helemaal onderaan kon een donker grijs - zwart gelaagde laag gezien worden (107). Deze was humeuzer van textuur. De maximale diepte van de gracht bedroeg 52cm. Uit deze onderste laag konden eveneens meerdere fragmenten handgevormd aardewerk verzameld worden (zie verder). Er werden stalen ingezameld voor palynologisch en macrologisch onderzoek en houtskoolstalen voor C14-datering.

Figuur 15: Gracht S8 oversneden door greppel S16.

Figuur 16: Gracht S8 in doorsnede.

Vondsten gracht S8

Het vondstmateriaal uit de gracht S8 ingezameld bij deze opgraving (OUETO17/2017-083) werd samengelegd met datgene reeds aangetroffen bij het proefsleuven onderzoek (OUET17/2017-042). Bij het proefsleuven onderzoek kreeg de gracht spoornummer S3. De vondsten werden grondiger onder de loep genomen door archeoloog Bert Mestdagh en professor doctor Guy De Mulder.

Het handgevormde aardewerk uit de gracht toont weinig nauwkeurig te dateren kenmerken. Er vallen slechts enkele algemeenheden op die een datering tijdens de late ijzertijd doen vermoeden.

Globaal genomen is er weinig geglad materiaal aangetroffen en ook besmeten materiaal ontbreekt grotendeels. De meeste scherven zijn ruwwandig en vrij grof. Sommige scherven zijn geëffend. Als verschraling is chamotte gebruikt en doorheen het ensemble variërende hoeveelheden van organisch materiaal. Op enkele (een uitgesproken minderheid) scherven zijn wanddecoraties aangetroffen. Het gaat om groeflijnen die geometrische decoraties vormen. Ook zijn vingertopindrukken aangebracht. Het gaat zowel om enkele banden, dubbele banden en mogelijk ook individuele vingertopindrukken. Minstens een deel ervan zijn (horizontaal) aangebracht op de schouders van de potten. Bovenop de randen komen meermaals reeksen (vingertop)indrukken voor. Het gaat enerzijds om eenvoudige ronde en ovale indrukken. Anderzijds om langwerpige (vingertop)indrukken die schuin op de lengterichting van de rand zijn aangebracht en soms wat aan een gevlochten touw doen denken. Door Peter van den Broeke worden die laatste randen omschreven als golfranden (Randversiering type A3).¹⁰ Voor de regio Oss (noorden van Noord-Brabant, Nederland) komt deze randdecoratie voor op het einde van fase H tot fase M (ca. 350/325 v.Chr. – 75 n.Chr.). Interessant is dat van den Broeke meegeeft dat tijdens de Romeinse tijd golfversiering op het frequent voorkomend cilindrisch aardewerk van de Noordzeekust nagenoeg standaard is. Op briquetageaardewerk uit West-Nederland zou dit type randdecoratie vanaf de 2de eeuw v.Chr. veelvuldig voorkomen. Ook de andere kenmerken (groeflijnen op de wanden, de randtypes) doen, zoals hierboven meegegeven, vermoeden dat deze gracht te dateren is tijdens de late ijzertijd (na 400 v.Chr.). Het vermoeden is zelfs dat de scherven eerder tijdens de late fase van de ijzertijd gesitueerd worden. Doorslaggevende argumenten zijn hiervoor echter niet aan te rijken.

---

¹⁰ van den Broeke 2012: p. 108-110

Per context:

19:

Twee golfrandachtige randen (van verschillende of zelfde pot) werden ingezameld binnen deze context (Figuur 17 en Figuur 18). Deze zijn vrij langwerpig uitgevoerd. Een tweede rand toont een verdikking en is eenvoudig naar buiten afgerond. Ook een kom heeft een eenvoudig naar buiten afgeronde rand. Op de kom was vermoedelijk een vlakdekkende geometrische decoratie aangebracht. De groeven zijn ondiep en vrij breed en hebben een redelijk slordig uitzicht.

Figuur 17: Vondsten uit S8 L107.

Figuur 18: Randfragmenten uit S8 L107.

I12:

Ook uit deze context kwamen twee scherven met een golfrand (vermoedelijk van dezelfde pot) (Figuur 19). De decoratie is veel compacter aangebracht dan op de scherf uit S8L107 (I9) en het geheel oogt ook wat plastischer. Interessant is ook de afwerking van de binnenwand. Hierop zijn horizontale kamstreken zichtbaar. Deze hebben waarschijnlijk niet zozeer een esthetisch nut, maar zijn waarschijnlijk eerder het gevolg van het 'effenen' van de binnenwand. Na consultatie van Peter van den Broeke via email werd vernomen dat dit patroon af en toe (maar zelden) eens wordt tegengekomen. Dit echter steeds bij inheems aardewerk uit de Romeinse tijd. Waarschijnlijk gaat het primair om een afwerkingseffect (schrappen), en wellicht niet met een kam die voor versiering is gebruikt gezien de 'tanden' nog wat dichter bij elkaar staan dan bij kamstreekversiering aan de buitenzijde. Er kan hierbij gedacht worden aan de schraap(?)instrumenten die op de buitenwand van kurkurnen zijn gebruikt. Mogelijk betreft dit dus aardewerk uit de vroeg Romeinse periode.

I15:

In deze context werd verder een zware en erg verhitte rand (een groot volume, maar daardoor nog nauwelijks gewicht) en één wand van een zoutcontainer aangetroffen (I15).

Figuur 19: Kamversiering op binnenzijde randen uit S8 L105.

Vooronderzoek (OUET17/2017-042):

I4:

Een ruwwandige rand met een diameter van ca. 20cm komt uit deze context. Bovenop deze rand zijn ondiepe ronde tot ovale vingertopindrukken aangebracht. In deze context komen ook wandscherven met daarop ronde vingertopindrukken voor en één wand toont een geometrisch patroon van groeflijnen (Figuur 20). Deze groeflijnen zijn smaller, maar dieper dan de groeflijnen bij I12 van de opgraving. Een bodemfragment is vrij zwaar uitgevoerd en bestaat uit een matig geprononceerd standvoetje.

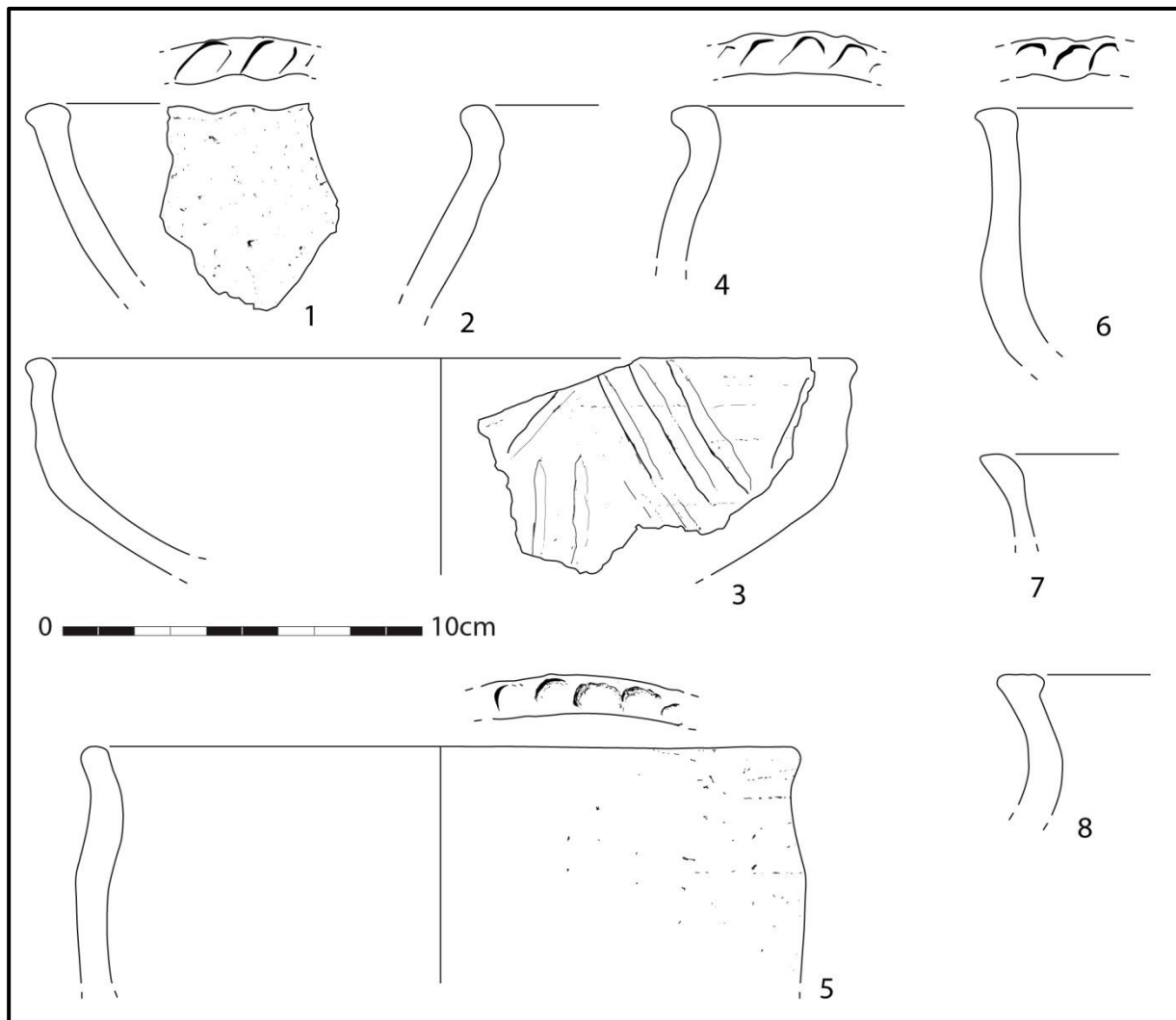
Figuur 20: geometrisch patroon van groeflijnen op wandfragment aangetroffen bij het vooronderzoek.

I3:

In deze context werd bij het couperen opnieuw een scherf met een vrij compacte golfrand aangetroffen. De rand is van een pot. Verder is een mogelijk komrand aangetroffen. Het gaat om een uitstaande rand die spits naar buiten is afgewerkt. Een randfragment is gemaakt in briquetagetechniek (Figuur 21). Het is een eenvoudig afgevlakte rand. Mogelijk zijn hierop ook vingertopindrukken aanwezig, maar om dit goed te zien zou de scherf groter moeten zijn. Sowieso is de afwerking slechts rudimentair. De wanden van de scherf zijn oranjerode, de kern heeft een grijze kleur. Twee wandscherven zijn voorzien van een dubbele rij ronde vingertopindrukken. Twee aaneen passende scherven tonen erg ondiepe en vrij smalle groeflijnen. Ze werden slordig aangebracht.

Figuur 21: Detail briquetagerand (vooronderzoek).

Figuur 22: Tekening op schaal van de randfragmenten aangetroffen tijdens het vooronderzoek en de opgraving.¹¹

Gracht S108 betreft de gracht die buiten het onderzoeksgebied in het vlak kon geregistreerd worden bij het afgraven van de teelaarde voor de geplande werken. Ze had een noord-zuid oriëntatie en was 1m breed. Deze gracht kon gevolgd worden over een lengte van 24m. Ze eindigde in het noorden. De vulling was donker bruingrijs gevlekt. Er konden enkele fragmenten aardewerk uit de bovenste laag ingezameld worden (Figuur 23). Er werd onder meer een dikwandig (1,5cm) handgevormd wandfragment aangetroffen. Op basis van het materiaal wordt voor deze gracht ook aan een datering in de ijzertijd gedacht.

¹¹ (1) I9, (2) I9, (3) I9, (4) I12, (5) vooronderzoek I4, (6) vooronderzoek I3, (7) vooronderzoek I3, (8) vooronderzoek I3.

Figuur 23: Vondsten uit S108.

Paalsporen

De aangetroffen losse paalsporen hadden een vulling die varieerde van licht grijs tot donker bruingrijs. Ze waren cirkelvormig tot ovaal met een diameter tussen de 25cm en 70cm. In doorsnede bleken deze vaak erg ondiep bewaard: 6cm tot 12cm. De aflijning in doorsnede was komvormig met uitwaaierende tot rechte wanden met een vlakke bodem.

De paalsporen S43, S44 en S45 in het noorden van de werkput, tussen de ijzertijdgracht S8 en de middeleeuwse greppel met palenrij S17, zijn goede voorbeelden van deze beschrijving (Figuur 24).

Figuur 24: Paalspoor S43 in doorsnede.

Spijkers

Bij het vooronderzoek werden twee mogelijke spijkertjes aangetroffen. Niet al van deze paalsporen werden teruggevonden bij de opgraving. Dit valt waarschijnlijk te verklaren door de ondiepe/slechte bewaring van deze sporen.

De paalsporen S4 en S5, in de zuidwesthoek van het terrein, ten westen van de ijzertijdgracht, werden wel opnieuw aangetroffen. Deze bleken beide heel ondiep (<5cm) met een onregelmatige aflijning (Figuur 25). Er werd geen vondstmateriaal in aangetroffen. Het is dan ook niet duidelijk of het restanten van paalsporen betreffen of natuurlijke sporen.

Figuur 25: Paalspoor S4 in doorsnede.

Verder kon de werkput langs de waterleiding en werfweg net niet ver genoeg worden opengelegd om twee sporen van de spijker bij S73 en S74 opnieuw bloot te leggen. Van deze sporen kan wel met zekerheid worden gezegd dat het paalsporen zijn. Beiden waren afgerond rechthoekig in doorsnede met steile wanden. Paalspoor S73 bestond uit een bruinig zwartgrijs gevlekte paalkuil met een donkere zwartgrijze kern (Figuur 26). De diepte bedroeg 22cm. Paalspoor S74 bestond uit een grijsbruin - geelgrijs gevlekt pakket met daarin een donkere zwarte paalkern (Figuur 27). De paalkuil ging 26cm diep. Er werd een klein wandfragment handgevormd aardewerk in aangetroffen (Figuur 28). Het fragment is bruingrijs en aan de binnenzijde geglad. Het is sterk verweerd.

Figuur 26: Paalspoor S73 in doorsnede.

Figuur 27: Paalspoor S74 in doorsnede.

Figuur 28: Vondst uit S74.

Een mogelijke derde spijker, centraal in het zuiden van het terrein, aan de zuidelijke uitloper van greppel S16, kon gezien worden in de paalsporen: S7, S12, S13, S14, S15, S18 en S50 (Figuur 29).

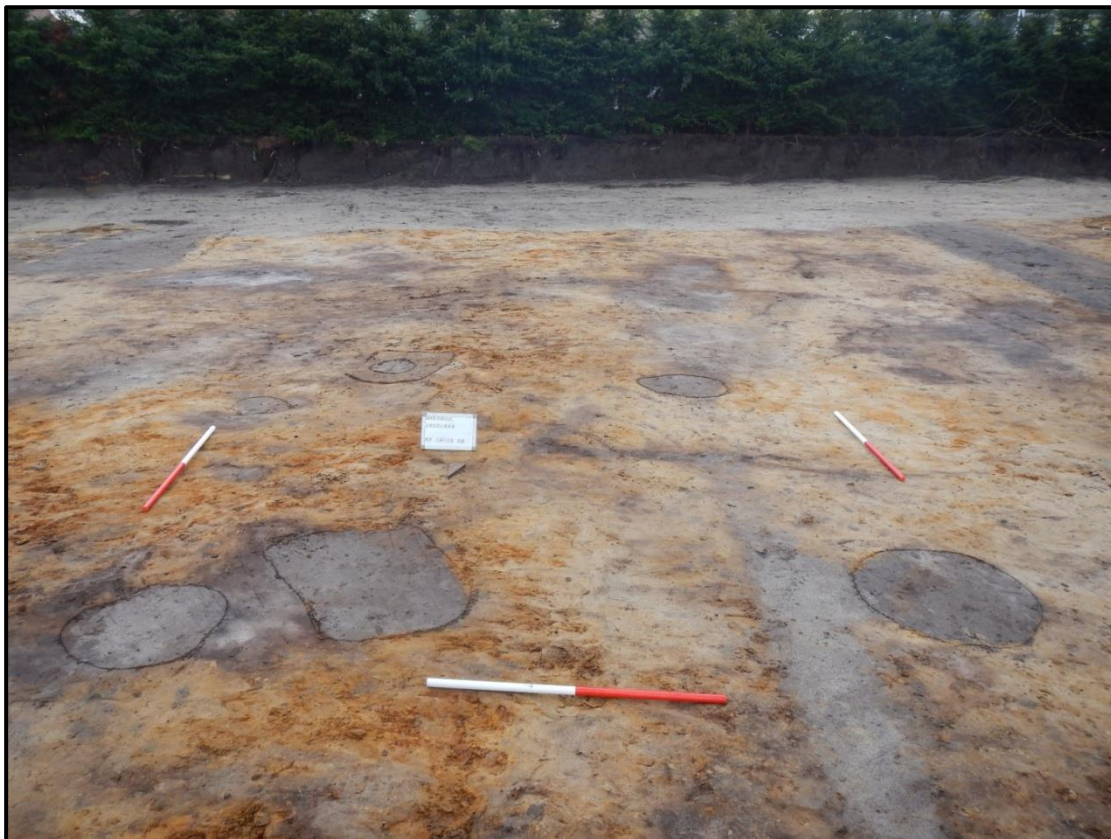
Paalspoor S7 was donker bruingrijs gevlekt met een diameter van 70cm. In doorsnede was dit spoor licht komvormig met wijd uitwaaierende wanden. Het ging 10cm diep en oversneed paalspoor S50. Dit spoor was donker grijs - licht grijs gevlekt van vulling en in doorsnede komvormig en 26cm diep. De greppel S16 die ter hoogte van deze sporen nog maar een ondiepe uitloper was, oversneed ook S50 waardoor dit paalspoor in het vlak moeilijk te herkennen was.

Paalspoor S12 had een diameter van 60cm en een donker bruingrijze vulling. In doorsnede was dit spoor ondiep bewaard: 12cm.

Spoor S13 bleek bij het couperen natuurlijk te zijn terwijl de sporen S14 en S15 wel duidelijk antropogene sporen bleken te zijn. Ze waren opvallend dieper bewaard dan de andere sporen. De kuil S14 had een homogeen grijze vulling van los zand. In doorsnede had hij een onregelmatige aflijning met rechte wanden. De diepte bedroeg 30cm.

Paalkuil S15 was cirkelvormig met een diameter van 55cm en een grijs gevlekte vulling. In doorsnede was deze paalkuil mooi komvormig met een licht uitwaaiierende westwand. Hij ging 30cm diep en bestond uit twee opvullingslagen: een bovenste grijs gevlekte en daaronder een grijsgeel gevlekte zandlaag.

Paalspoor S18 tenslotte is vergelijkbaar met S7 en S12. Dit spoor had een donker grijze gevlekte vulling en een diameter van 40cm. In diameter ging het maar 6cm diep.

Figuur 29: Overzicht mogelijke spijker S7, S12, S13, S14, S15, S18 en S50.

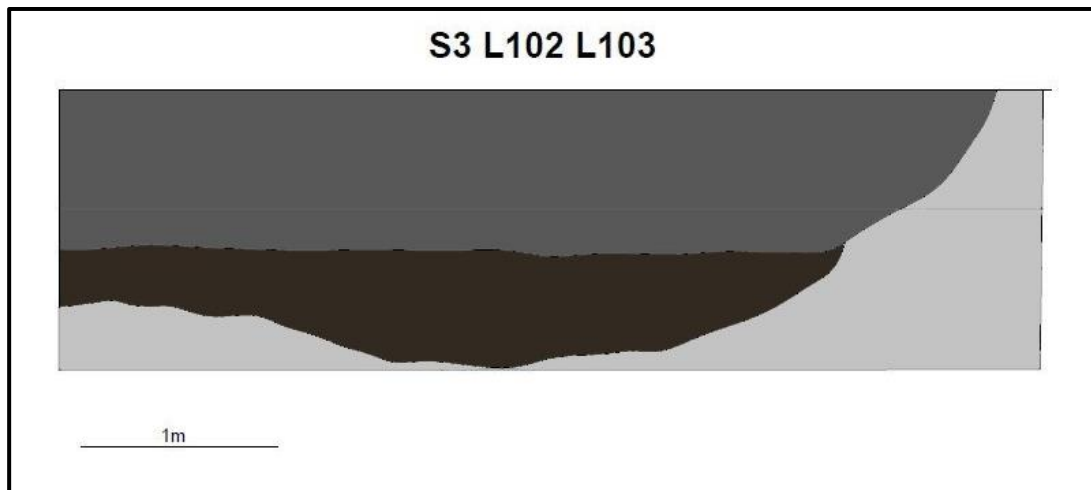
6.2.3 Middeleeuwen

Gracht

In het uiterste zuiden, parallel langs de Ettelgemsestraat liep een brede gracht (S3) met een bruingrijze vulling van los zand (Figuur 30). Hierop werd een getrapte coupe van 1,5m diep gezet met de kraan. In doorsnede konden twee opvullingslagen worden gezien. De bovenste laag (102) was bruingrijs gevlekt en 80cm diep. Hieronder bevond zich een donker grijs - zwarte humeuze, gelaagde laag (103). Deze was zeer nat en ging tot 140cm diep. In doorsnede was de gracht licht komvormig met wijd uitwaaiierende wanden (Figuur 31). Uit deze gracht kwam weinig vondstmateriaal. Op basis van dit weinige materiaal wordt aan een datering in de volle middeleeuwen gedacht. Er werd een fragment bouwmetaal aangetroffen, vermoedelijk een tegel, met resten van glazuur op de rand. Ook werd een randfragment rood gedraaid aardewerk gevonden met resten van glazuur. Tenslotte werd een klein wandfragment grijs gedraaid aardewerk geregistreerd. Er werden pollenprofielen ingezameld voor natuurwetenschappelijk onderzoek.

Figuur 30: Gracht S2 en S3.

Figuur 31: Coupe op gracht S3.

Gracht S3 oversneede de oudere gracht S2. Dit spoor was weinig zichtbaar in het vlak en kon in doorsnede niet meer herkend worden. Opmerkelijk is dat in het vlak een randfragment van een Karolingische kogelpot met een extern geschaapte rand kon ingezameld worden (Figuur 32).

Figuur 32: Randfragment kogelpot uit S2

Greppels

Greppel S16 had een noordnoordoost - zuidzuidwest oriëntatie en oversneed de ijzertijd gracht S8 met een bocht naar het westen. Dit doet veronderstellen dat eventuele bewoningssporen verbonden aan het erf afgebakend door deze greppel meer naar het westen, buiten het huidige onderzoeksgebied, liggen. In doorsnede was deze greppel komvormig met een steilere noordwand en een meer uitwaaiierende zuidwand (Figuur 33). De maximale diepte bedroeg 32cm. Deze greppel leverde enkele weinige fragmenten aardewerk op, waaronder twee kleine scherven grijs gedraaid aardewerk (Figuur 34). Hierdoor kan een ruwe datering van de volle tot late middeleeuwen ingeschat worden.

Figuur 33: Greppel S16 in doorsnede (vóór oversnijding over greppel S8)

Figuur 34: Vondsten uit greppel S16

Greppel S17 had eveneens een noordnoordoost - zuidzuidwest oriëntatie. Opvallend aan deze greppel is dat hij aan de westzijde geflankeerd wordt door een palenrij (Figuur 35).

Deze palen gingen opvallend diep en waren hoogstwaarschijnlijk geheel: S19 tot S40 (uitgezonderd S16, S17 en S18) en S125 tot S130 (Figuur 36). Hun vulling varieerde van donker bruinig grijs tot licht grijs. De aflijning in doorsnede bestond uit rechte wanden met een afgeronde of vlakke bodem. De diepte varieerde tussen ca. 35cm en 85cm. In het zuiden lagen de sporen duidelijk naast de greppel S17, naar het noorden oversneed de greppel hen meer. Er werd zeer weinig vondstmateriaal aangetroffen in deze paalsporen, af en toe werd een klein fragment grijs gedraaid aardewerk aangetroffen (S28).

De greppel S17 had in doorsnede een afgeronde V-vorm en bestond uit vier verschillende opvullingslagen. De greppel ging 50cm diep. De bovenste laag (64) bestond uit donker bruinig grijs zand. Daaronder bevond zich een grijs gevlekt pakket zand (65), vergelijkbaar met de vulling van de paalsporen, met een donker bruinzwart humeus inspoelingslaagje (66). De onderste laag bestond uit een grijze, donker bruin gevlekte zandlaag (67). Uit de greppel kwam niet veel vondstmateriaal. Er werd grijsgedraaid aardewerk aangetroffen waaronder een randfragment van een teil (Figuur 37), één wandfragment dikwandig (0,5cm) handgevormd aardewerk en één heel klein

wandfragment roodgeglazuurd aardewerk. Dit geeft deze greppel een datering in de volle tot late middeleeuwen. Het lijkt op basis van de vulling en de plaatsing van de palenrij wel duidelijk dat deze twee structuren gelijktijdig dateren.

Figuur 35: Greppel S17 met palenrij aan westzijde.

Figuur 36: Paalspoor S36 oversneden door greppel S17.

Figuur 37: vondsten uit greppel S17 met randfragment van een teel

6.2.4. *Recente verstoringen*

Tenslotte werden in het zuidoosten van de werkput verschillende veelhoekige, grote recente verstoringen aangetroffen (Figuur 38). Hun grootte varieerde tussen de 1,5m op 2,5m tot 4m op 5m. De vulling bestond uit geroerde teelaarde en moederbodem. Waarschijnlijk zijn deze verstoringen veroorzaakt door recente graafwerken.

Figuur 38: Overzicht met vooraan werfweg met daarachter een recente verstoring.

8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

IJzertijd

De toename van werfcontroles en noodopgravingen (vanaf de jaren '80), in combinatie met de zo typisch voor de metaaltijden losse verspreiding van kleine rurale eenheden, is de oorzaak dat er pas de laatste jaren een groter aantal sites uit de metaaltijden in Vlaanderen geregistreerd kon worden. Het feit dat in sommige regio's minder gegevens aanwezig lijken te zijn, hoeft helemaal niet te betekenen dat deze gegevens afwezig zijn. Factoren zoals de aanwezigheid van een hoge zuurtegraad in de bodem waardoor bepaalde materialen niet bewaard blijven of bodemsporen volledig uitlogen, bodemerosie, afgedekte bodems, ... spelen hierin ook een grote rol.¹²

De aangetroffen resten uit de metaaltijden bij het huidige onderzoeksgebied onderlijnen deze bevindingen.

De eerste sporen uit de metaaltijden in Oudenburg werden in 1987 bij controle van prospectiegegevens aangetroffen nabij de grens van Oudenburg met Roksem en Ettelgem. Het betrof meer bepaald een gracht en enkele paalgaten. In de Romeinse tijd bleek het terrein doorsneden geweest te zijn door een aarden weg waarvan mogelijk twee verschillende tracés werden aangesneden bij het onderzoek. Verder werden ook Laat-Merovingische en/of Vroeg-Karolingische bewoningssporen opgegraven. (Y. Hollevoet, 1987; *Ettelgem (Oudenburg, W.-Vl.): bewoningssporen uit de volle middeleeuwen, in Archeologie*, 1, pp. 38-39.)¹³

Bij een recent onderzoek nabij het huidige onderzoeksgebied, tussen 17 oktober en 25 oktober 2016 en op 15 en 16 november 2016, wat verder in de Ettelgemsestraat werden sporen uit de Romeinse periode, de middeleeuwen als de Nieuwste tijd aangesneden maar niet uit de metaaltijden. Het betrof een kleine opgraving uitgevoerd door Monument Vanderkerckhove aan een terrein vlakbij het huidige rusthuis, richting het centrum van Oudenburg.¹⁴

Dit toont aan de aangetroffen sporen uit de metaaltijden, meer bepaald de late ijzertijd, aan de Ettelgemsestraat te Oudenburg ondanks hun beperkte aanwezigheid en slechte

---

¹²https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/metaaltijden/evaluatie_bekend_onderzoek

¹³ http://www.dbnl.org/tekst/_vla016199001_01/_vla016199001_01_0046.php

¹⁴ Lefere M. 2017

bewaring van belang zijn, niet alleen voor het beter begrijpen van de lokale bewoningsgeschiedenis, maar ook voor de algemene onderzoeksbalans van deze perioden in Vlaanderen.

Middeleeuwen

Opmerkelijk is dat de meeste sites uit de volle middeleeuwen die de voorbije jaren op de zandgronden van westelijk Vlaanderen werden onderzocht vaak gekenmerkt worden door de aanwezigheid van heel wat grachten en greppels die de nederzettingsstructuur duidelijk domineren. Ze lijken soms de site te begrenzen, zoals bij de site Lissewege-Patentestraat (gemeente Brugge) of op te delen in verschillende sectoren wat het geval lijkt te Oudenburg. Met de tijd worden dergelijke grachtstructuren steeds belangrijker bij de afbakening van de leefruimte. Hoewel deze structuren ongetwijfeld ook een begrenzende en afwaterende functie gehad zullen hebben moet dit verschijnsel vooral een symbolische betekenis gehad hebben. Door zich te gaan omringen met grachten ging men over tot een symbolische toe-eigening van ruimte. Dit ging gepaard met het beperken van de toegangen, het was de bewoner zelf die bepaalde waar en hoe het woongebied kon betreden worden. Hierdoor creëerde men als het ware een privaat gebied dat in oppositie stond tot de meer toegankelijke ruimte van akkers, weiden en bossen daar rond. Deze toe-eigening van ruimte zal oorspronkelijk vooral een mentaal proces geweest zijn dat pas veel later een weerslag zou vinden in de eigenlijke bezitsverhoudingen.¹⁵

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied werden aan de Bellerochelaan en op de site Riethove te Oudenburg vergelijkbare structuren van palenrijen of palissades in combinatie met een greppel aangetroffen.

De verschillende palissades aan de Bellerochelaan hebben een andere verschijningsvorm in het vlak. Over de gehele lengte van de werkput werd eerst een greppel aangetroffen met een noord-zuid oriëntatie. Bij couperen werden tal van palen zichtbaar in de greppel. De palen waren op een interval van 50cm in de geul geplaatst. De palen werden tot een diepte van 108cm onder het vlak aangetroffen, wat impliceert dat het gaat om een forse afbakening. In het zuiden was de palissade minder diep bewaard. In doorsnede was duidelijk dat de palen één voor één zijn uitgehaald. In sommige gevallen was de punt van de paal blijven zitten. De palissade oversneed een oudere greppel en was vermoedelijk ter vervanging van deze perceelsafbakening

---

¹⁵https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/vroege_en_volle_middeleeuwen/onderzoek/topics/nederzettingsonderzoek/volle_middeleeuwen

aangebracht. De palissade lijkt overeen te komen met een perceelsgrens op de kaart van Ferraris. Op basis van het vondstmateriaal wordt de palissade gedateerd in de late middeleeuwen.¹⁶

De tweede palissade werd meer naar het oosten aangetroffen. De paalsporen vertoonden een groter interval, ongeveer 135cm. Deze palen waren minder diep ingegraven. Deze palissade liep ongeveer parallel aan de eerste, met een tussenafstand van ca. 70m. Het vondstmateriaal dateert uit de 2de helft van de 13de eeuw tot de 1ste helft van de 14de eeuw.¹⁷

Te Riethove zijn er zes palissades aangetroffen (Figuur 39). Twee zijn er als palenrijen geïdentificeerd. Het is echter niet duidelijk of de afwezigheid van de greppel te wijten is aan de bewaring en/of het niveau waarop het vlak is aangelegd. De palissades hebben ook een noord-zuid oriëntatie waarbij één mooi parallel liep met de eerste van de palissades aan de Bellerochelaan. De andere palissade vertoonde een lichte afwijking in oriëntatie. Deze bevond zich bovendien naast een greppel en lijkt er verband mee te houden. Beide palenrijen worden in de middeleeuwen gedateerd. De overige vier palissades zijn ook als greppels waargenomen. Deze bevonden zich in het noordoostelijke deel van de opgraving en geven een perceelsindeling aan waarbij een interval van 9m is aangehouden. Deze palissades worden in de 13de eeuw gedateerd.¹⁸

De eerste palissade naast een greppel met een noord-zuid oriëntatie betreft mogelijk dezelfde als deze aangetroffen op het huidige onderzoeksgebied.

---

¹⁶ DYSELICK T. & BILLEMONT J. 2017, p. 74

¹⁷ DYSELICK T. & BILLEMONT J. 2017, p. 74

¹⁸ DYSELICK T. & BILLEMONT J. 2017, p. 75

Figuur 39: Plan Riethove met aanduiding van de palissades¹⁹

---

¹⁹ DHAENZE W. 2017

Beantwoording onderzoeksvragen

De vraagstelling van het onderzoek is gericht op het begrijpen van de site in zijn totaliteit, de onderlinge relatie van de onderscheiden structuren in tijd en ruimte, en de relatie tussen de vindplaatsen en het omgevende landschap en de gekende sites in de onmiddellijke omgeving, in de verschillende vertegenwoordigde periodes.

Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- **Wat is de landschapstypologische context van het onderzoeksgebied? Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw?**

Het onderzoeksgebied bevindt zich in de zandstreek. De Zandstreek is opgebouwd uit pleistocene niveo-eolische dekzanden, die tijdens de Würm-ijstijd op een tertiair substraat (Paniseliaan) werden afgezet. Het oppervlak bestaat uit zanden van de laatste Würm-ijstijd (Würm III). Deze dekzanden zijn plaatselijk in recentere tijd verstoven, wat blijkt uit het feit dat men er bedolven profielen aantreft. Na de in cultuurname van dit gebied is het oorspronkelijk landschap nogal sterk vereffend geworden, vooral door menselijk ingrijpen.²⁰

Op de bodemkaart wordt het onderzoeksgebied aangeduid met het type Zcg. Dit is een matig droog zandbodemcomplex. De donker bruingrijze bovengrond is goed humeus en 30-60 cm dik. De Podzol B, 20-30 cm dik, is verbrokken in harde concreties. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm. De waterhuishouding is goed in de winter, te droog in de zomer.

Op het terrein konden volgende horizonten worden geregistreerd: Ap - Ap2 - Bc - Cg.

- **In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en wat vertelt dit over de intactheid van de sporen?**

Er kon geen intacte podzol worden vastgesteld op het onderzoeksgebied, wel nog gerommelde restanten. Het is duidelijk dat de bodem en bijgevolg de archeologische sporen zijn aangetast door natuurlijke verstoring zoals bioturbatieprocessen, door menselijke factoren en door erosie van de zandrug. Wat de problematiek betreft van het herkennen van de resten van houten gebouwen in de vorm van bodemverkleuringen in de zandbodems van Vlaanderen is vaak al geweest op het dreigende gevaar van uitloging door

---

²⁰ AMERYCKX J. B. et al 1954, p.11

chemische processen. Andere factoren zijn de bodemerosie of de landbouwactiviteiten die de bodems alsmaar dieper aantasten.

- **Welke veranderingen treden in de loop van de tijd op in de vegetatie, de vegetatiestructuur en de openheid van het landschap en wat was de rol van de mens hierbij?**

Op de Ferrariskaart uit 1771-1778 wordt het onderzoeksgebied reeds als akker aangeduid. Op de jongere historische kaarten zoals de Atlas der Buurtwegen, de Vandermaelenkaart en de Popp-kaart staat er geen specifiek landgebruik aangegeven. Op de topografische kaart uit 1873 is het onderzoeksgebied nog steeds aangegeven als een onbebouwde akker. Ook 100 jaar later is op de luchtfoto's uit 1971 en 1979-1990 te zien dat het terrein in gebruik is als akker. Vanaf 2009 is het onderzoeksgebied dicht beplant met sparren.

De aangetroffen greppels en palissade wijzen er op dat ook in de periodes voor het opstellen van deze kaarten de mens de openheid van het landschap inperkte voor de afbakening van erven.

- **Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de verschillende elementen van de vindplaats?**

De archeologische opgraving bevestigt de bevindingen van het vooronderzoek. Er werden sporen uit de late ijzertijd en de volle middeleeuwen aangetroffen. Buiten een gracht en enkele mogelijke kleine spijkers konden er echter geen bewoningssporen uit de ijzertijd worden vastgesteld. De sporen uit de middeleeuwen worden vertegenwoordigd door een grote gracht, twee greppels en een palenrij die samenhangt met één van deze greppels. Verder werden er enkele recente verstoringen en natuurlijke sporen aangetroffen.

- **Wat is de onderlinge relatie tussen de onderscheiden zones en structuren, zowel chronologisch als ruimtelijk?**

De middeleeuwse greppel S16 oversnijdt de ijzertijdgracht S8. Ook de vol middeleeuwse gracht S3 oversnijdt de ijzertijdgracht S8. De palenrij, S19 tot S40 (uitgezonderd S16, S17 en S18) en S125 tot S130, en greppel S17 horen samen. Deze vormden samen een duidelijke afbakening.

- **Is er sprake van een continuïteit van occupatie en zo ja, hoe kan dit worden aangetoond? Zo nee, wat gebeurt er met het omliggende landschap in de tussenliggende periode?**

Er lijkt geen continuïteit van occupatie te zijn geweest op het onderzoeksgebied. Er zijn bijvoorbeeld geen (overtuigende) sporen en vondsten uit de Romeinse tijd aangetroffen.

- **In hoeverre kunnen er erven en gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen?**

Buiten enkele mogelijke spijkers (4-postig) kunnen er geen gebouwen worden herkend. Bij één van de spijkers, centraal in het zuiden van het onderzoeksgebied, werden dubbele palen vastgesteld wat kan wijzen op een herstelfase.

Spijkers hebben doorsnee een diepe fundering van de palen, dieper dan bij de huisplattegronden, omdat ze dienst deden als hoogpalige opslagruimten. Vaak bevinden ze zich samen geclusterd in één zone rond het woonstalhuis.²¹ Gezien de ondiepe bewaring van zelfs de paalsporen van deze spijkers op het onderzoeksgebied, is het mogelijk dat restanten van een gebouwplattegrond niet bewaard zijn gebleven.

De middeleeuwse greppel S16 maakt een rechte bocht naar het westen. Dit kan een erfafbakening betreffen. Ook de middeleeuwse greppel S17 met bijhorende palenrij wijst op een afbakening. Beiden greppels vervagen naar het zuiden, namelijk de straatzijde. Dit kan gezien worden als een extra aanwijzing voor sterkere erosie aan deze zijde van het terrein.

- **Op welke manier is de nederzetting en het omliggende cultuurlandschap ingericht (wegen, verkavelingsgreppels, afsluitingen e.d.)? Is er een directe relatie met het tracé van de Ettelgemsestraat?**

De Ettelgemsestraat gaat terug tot een Romeinse voorloper (2de-4de eeuw), de verbinding tussen Oudenburg en Brugge. De brede gracht S3 loopt parallel aan de straat. Deze is waarschijnlijk geënt op deze weg.

De middeleeuwse greppel S17 en de palenrij liggen dwars op de straat. Ze vormen een duidelijke afbakening. Het mogelijke vervolg van deze afbakening

---

²¹<https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/metaaltijden/bronnen/archeologisch/nederzettingen>

kan gezien worden in de palissades aangetroffen bij de sites Riethove en Bellerochelaan.

- **Zijn er typologische verschillen merkbaar in de greppels, en zo ja, waaraan zijn deze verschillen gerelateerd? (vb. afbakening vs. afwatering, woonareaal vs landbouwareaal,...) Is er een fasering merkbaar?**

Er zijn typologische verschillen merkbaar tussen de verschillende greppels. Deze uiteten zich in breedte, diepte en aflijning in doorsnede. De twee middeleeuwse greppels, greppel S16 en greppel S17 met samenhangende palenrij lijken een afbakenende functie te hebben gehad. Hierbij wordt eerder aan landbouwareaal gedacht dan aan woonareaal gezien er geen gebouwplattegronden op het onderzoeksgebied zijn aangetroffen.

De functie van de ijzertijdgracht S8 kan niet met zekerheid worden gesteld. Deze gracht valt op door zijn lengte, er konden geen onderbrekingen worden vastgesteld. Mogelijk gaat het dan ook om een off-site fenomeen met een afbakenings- of afwateringsfunctie. De hoeveelheid vondstmateriaal en de aanwezigheid van verbrande leem in de opvullingslagen pleiten echter wel voor de aanwezigheid van bewoning in de nabije omgeving.

- **Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, en wat is de vondstdichtheid?**

Zie 6. Beschrijving van de aangetroffen sporen, structuren en vondsten. De meeste nederzettingssites in Vlaanderen uit de ijzertijd worden gekenmerkt door een zekere vondstarmoede, wat ook een nadeel vormt voor de materiaalkennis uit deze periode. Ondanks het beperkt aantal sporen leverde deze site echter wel een relatief aanzienlijke hoeveelheid materiaal op. Dit voornamelijk in de vorm van handgevoemd aardewerk. Het handgevoemd aardewerk bestaat voornamelijk uit kleine wandfragmenten. Een datering in de late ijzertijd wordt op basis van de typologische kenmerken van dit aardewerk aangenomen.

De middeleeuwse sporen leverden weinig materiaal op. Ook dit betreft voornamelijk kleine fragmenten aardewerk en enkele stukken bouwmetaal. Een datering in de volle middeleeuwen wordt op basis van dit materiaal toegekend.

- **Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief eventueel aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)? Zijn er verschillen op te merken binnen de vindplaats?**

De vondsten uit de ijzertijd zijn in slechte bewaringstaat. Het betreft overwegend kleine fragmenten aardewerk. Ze vertonen regelmatig sporen van verbranding en zijn erg verweerd.

Ook de middeleeuwse vondsten zijn in relatief slechte staat.

Er zijn geen duidelijke verschillen in conservatiegraad binnen de vindplaats.

- **Welke typologische ontwikkeling maakte het aardewerk door in de aangetroffen fasen? In hoeverre zijn (chrono)typologieën met betrekking tot aardewerk en andere materiaalcategorieën uit aangrenzende regio's toepasbaar? Welke overeenkomsten en welke verschillen zijn aanwijsbaar?**

Er zijn geen duidelijke typologische ontwikkelingen zichtbaar binnen het verzamelde vondstmateriaal. Chronotypologieën uit aangrenzende regio's zijn niet toepasbaar.

- **Is er sprake van begravingen en zijn deze geclusterd in een zone? Hoe verhoudt het funerair landschap zich ten opzichte van het nederzettingslandschap?**

Niet van toepassing.

- **Wat kan er op basis van het anorganische vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling van de site, de materiële cultuur en de socio-economische positie van de nederzetting? Zijn er aanwijzingen voor chronologische verschuivingen?**

Het anorganische vondstmateriaal geeft geen bijkomende informatie over de functionele indeling van de site, de materiële cultuur en de socio-economische positie van de nederzetting.

- **Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaansconomie binnen de nederzetting? Welke cultuurgewassen werden in de verschillende bewonings- en gebruiksfasen verbouwd?**

Niet van toepassing.

- **Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit de vertegenwoordigde periodes? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode in de regio (of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden binnen de nederzetting?**

De vindplaats valt op in het regionale landschap door de aanwezigheid van resten uit de ijzertijd. In de regio zijn voornamelijk vindplaatsen uit de Romeinse tijd gekend. Dit maakt deze vindplaats van belang voor de lokale bewoningsgeschiedenis en de algemene onderzoeksbalans van de regio.

De sporen uit de volle middeleeuwen, meer specifiek de palenrij met greppel, kunnen in verband gebracht worden met reeds gekende archeologische waarden aan de overkant van de Ettelgemsestraat.

9. SYNTHESE

In het kader van de geplande bouw van een meergezinswoning aan de Ettelgemsestraat te Oudenburg (provincie West-Vlaanderen) voerde een archeologisch team van Monument Vandekerckhove nv op 2, 3 en 4 mei 2017 een archeologische opgraving uit op het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek was Verstraete Bouw nv. Aangezien de bouw van de meergezinswoning gepaard zal gaan met een verstoring van de bodem adviseerde het Agentschap Onroerend Erfgoed voorafgaand aan de werken een archeologische evaluatie door middel van proefsleuven, teneinde te vermijden dat waardevol archeologisch onderzoek ongedocumenteerd verloren zou gaan.

Deze archeologische prospectie werd uitgevoerd door Monument Vandekerckhove nv, in maart 2017. Hierbij werden sporen uit de late ijzertijd en de volle middeleeuwen aangetroffen, en daarnaast een aantal niet gedateerde sporen die wellicht aan één van beide fasen moeten toegeschreven worden. Het vooronderzoek wees op de aanwezigheid van een erf uit de late ijzertijd. Deze pre-Romeinse aanwezigheid is uitzonderlijk en nog weinig gekend in de regio. De middeleeuwse sporen wijzen op een directe relatie met het vroegere Romeinse wegtracé, waarvan de Ettelgemsestraat een overblijfsel is. Na evaluatie werd een opgraving noodzakelijk geacht van een deel van het terrein. Er werd een opgraving voorzien van ca. 2000m².

Het archeologisch onderzoek leverde een beperkt aantal sporen op. Uit de ijzertijd werden één goed bewaarde gracht en verschillende minder goed bewaarde, meestal ondiepe paalsporen geregistreerd. Er werden drie mogelijke vierpostige spijkers geregistreerd. In het uiterste noorden van het terrein (buiten het onderzoeksgebied) kon bij het afgraven van de teelaarde in functie van de geplande werken nog een tweede gracht worden geregistreerd in het vlak. Uit de volle middeleeuwen werd een brede gracht parallel aan de Ettelgemsestraat geregistreerd en twee greppels. Eén van deze hoort samen met een palenrij of palissade die ten westen ervan loopt.

De aangetroffen sporen uit de ijzertijd zijn ondanks hun beperkte aanwezigheid en slechte bewaring van belang, niet alleen voor het beter begrijpen van de lokale bewoningsgeschiedenis, maar ook voor de aanvulling van de algemene onderzoeksbalans van deze perioden in Vlaanderen.

Het fenomeen van een palissade gekoppeld aan een greppel werd reeds gezien bij onderzoek aan de overkant van de Ettelgemsestraat bij de sites Riethove en Bellerochelaan en wijst op het toenemend belang van afbakeningen van eigendommen naar de late middeleeuwen toe.

10. LITERATUUR

• Uitgegeven bronnen

- AMERYCKX J . B. et al, 1954. Verklarende tekst bij het kaartblad Bredene 22W, Bodemkaart van België, Brussel
- DYSELICK T. & BILLEMONT J. 2017. De middeleeuwen op een Romeinse site: Oudenburg-Bellerochelaan (W.-Vl.), In: *Archaeologia Mediaevalis* 40, p. 74
- VANHOUTTE S., 2007. Het Romeinse castellum van Oudenburg (prov. West-Vlaanderen) herontdekt: de archeologische campagne van augustus 2001 tot april 2005 ter hoogte van de zuidwesthoek, Interim-rapport
- VAN DEN BROEKE P. 2012. Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van Oss-Ussen. *Studies naar typonomie, technologie en herkomst*, Leiden.

• Onuitgegeven bronnen

- DHAEZE W. (m.m.v. Peter Cosyns, Frans De Buyser, Roland Decock, Johan Deschietter, Kristof Haneca, Sibrecht Reniere, Joris Sergant, Stéphane Vandenberghe & Johan van Heesch) 2017 (in voorbereiding). *Archeologisch onderzoek site Oudenburg-Riethove (19 juli 2007 - 29 juli 2009). Nederzettingssporen uit de Romeinse periode, volle en late middeleeuwen en Nieuwe Tijd*, Archeologische Rapporten Oudenburg 16, Oudenburg.
- Lefere M. 2017. Archeologische opgraving Oudenburg Ettelgemsestraat 20 (prov. West-Vlaanderen) basisrapport conceptversie (onuitgegeven rapport Monument Vandekerckhove nv), Ingelmunster
- VAN DE VELDE J., 2017 *Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Oudenburg, Ettelgemsestraat.*

• Internetbronnen

- <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/pdf/oostende12Qweb.pdf>
- Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed: ID nr. 121626.

- <http://www.geopunt.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121626>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/105848>
- https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/metaaltijden/evaluatie_bekend_onderzoek
- http://www.dbnl.org/tekst/_vla016199001_01/_vla016199001_01_0046.php
- https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/vroege_en_volle_middeleeuwen/onderzoek/topics/nederzettingsonderzoek/volle_middeleeuwen
- <https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/metaaltijden/bronnen/archeologisch/nederzettingen>

11. FIGURENLIJST

Figuur 1: Inplantingsplan van het nieuwbouwproject.....	5
Figuur 2: Topografische ligging van het plangebied in rood (zie ook bijlage 1)(bron: Geopunt).....	7
Figuur 3: Ligging van het plangebied op het Digitaal hoogtemodel in rood. (bron: Geopunt).....	7
Figuur 4: Situering van het plangebied op de tertiair geologische kaart (zie ook bijlage 2)(bron: Geopunt).....	9
Figuur 5: Situering van het plangebied op de quartair geologische kaart (zie ook bijlage 3)(bron: Geopunt).....	9
Figuur 6: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt).....	10
Figuur 7: Ligging van Oudenburg op Pleistocene dekzandrug met aanduiding van het Romeinse castellum (vierkant) en de grafvelden (VANHOUTTE S., 2017. p.200).....	12
Figuur 8: een laat-Romeins inhumatiegraf ter hoogte van het westelijke grafveld gevonden tijdens het onderzoek van Mertens in de jaren '50 (© RAM Oudenburg).....	13
Figuur 9: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied(bron: Geopunt).....	15
Figuur 10: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied(bron: Geopunt).....	15
Figuur 11: GRB-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en de CAI-waarden (bron: Geopunt).	16
Figuur 12: Situering werfweg met daaronder waterleiding.	20
Figuur 13: Profiel 1, westzijde terrein	22
Figuur 14: Situering torenkraan.	23
Figuur 15: Gracht S8 oversneden door greppel S16.	25
Figuur 16: Gracht S8 in doorsnede.	25
Figuur 17: Vondsten uit S8 L107.....	27
Figuur 18: Randfragmenten uit S8 L107.....	28
Figuur 19: Kamversiering op binnenzijde randen uit S8 L105.....	29
Figuur 20: geometrisch patroon van groeflijnen op wandfragment aangetroffen bij het vooronderzoek.	30
Figuur 21: Detail briquetagerand (vooronderzoek).	31
Figuur 22: Tekening op schaal van de randfragmenten aangetroffen tijdens het vooronderzoek en de opgraving.	32
Figuur 23: Vondsten uit S108.....	33
Figuur 24: Paalspoor S43 in doorsnede.	34
Figuur 25: Paalspoor S4 in doorsnede.	35
Figuur 26: Paalspoor S73 in doorsnede.	36

Figuur 27: Paalspoor S74 in doorsnede.....	36
Figuur 28: Vondst uit S74.....	37
Figuur 29: Overzicht mogelijke spijker S7, S12, S13, S14, S15, S18 en S50.....	38
Figuur 30: Gracht S2 en S3.....	39
Figuur 31: Coupe op gracht S3.....	40
Figuur 32: Randfragment kogelpot uit S2	40
Figuur 33: Greppel S16 in doorsnede (vóór oversnijding over greppel S8)	41
Figuur 34: Vondsten uit greppel S16	42
Figuur 35: Greppel S17 met palenrij aan westzijde.....	43
Figuur 36: Paalspoor S36 oversneden door greppel S17.	44
Figuur 37: vondsten uit greppel S17 met randfragment van een teil	44
Figuur 38: Overzicht met vooraan werfweg met daarachter een recente verstoring.	45
Figuur 39: Plan Riethove met aanduiding van de palissades.....	49

12. BIJLAGEN

- Bijlage 1: Overzichtsplan
- Bijlage 2: Detail palenrij aan gracht S17
- Bijlage 3: Overzichtsplan met hoogtes

Basisrapport 2017/083 Oudenburg Ettelgemsestraat - Bijlage 1: Overzichtsplan

2017/083

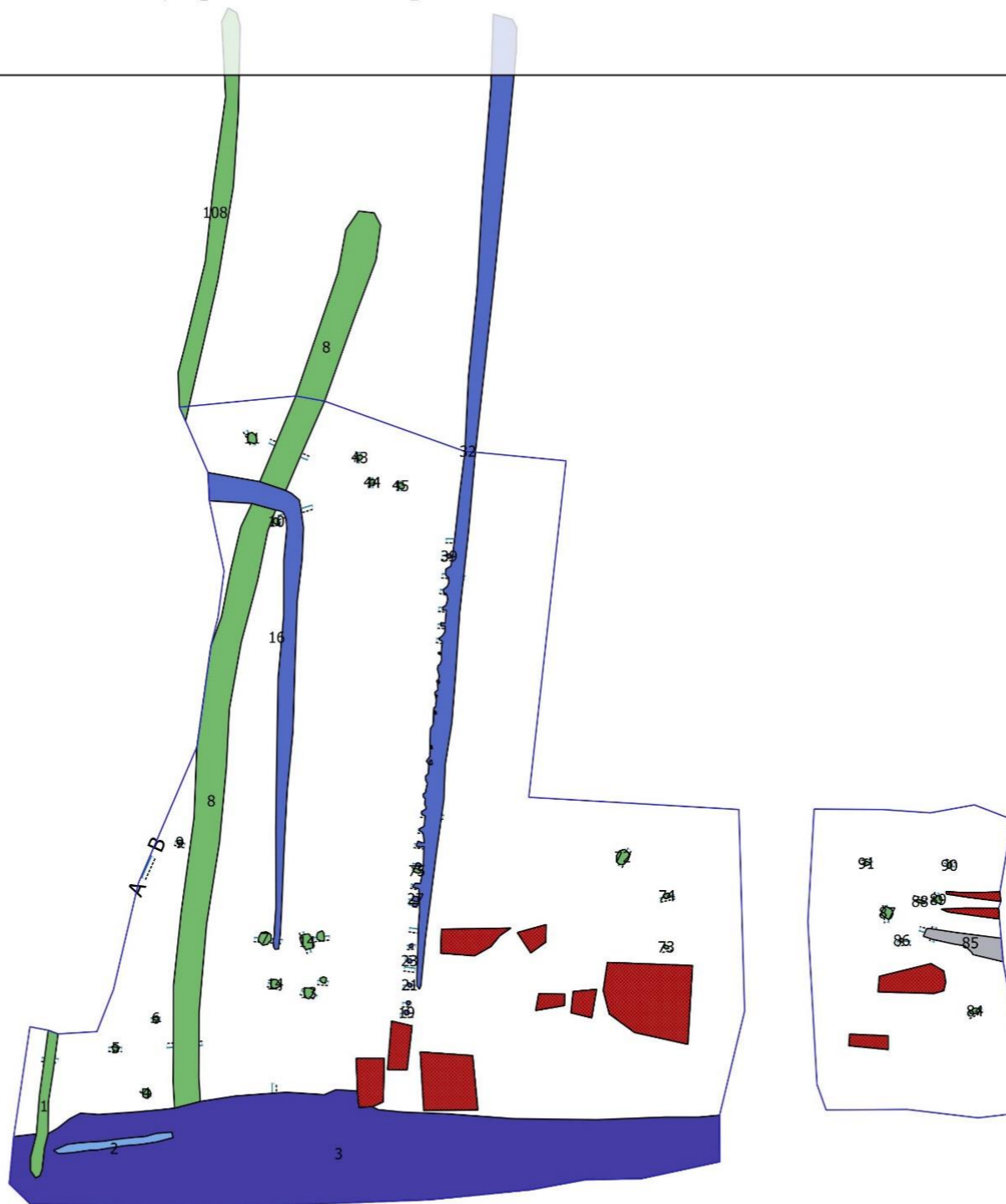
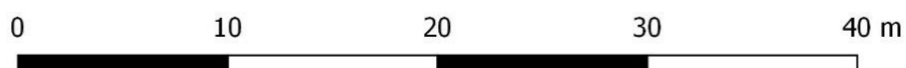
Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- Verstoringsen
- Sleufwand
- Sporen
- onbepaald
- Ijzertijd
- middeleeuwen
- Vroege middeleeuwen?
- Volle middeleeuwen
- Profielen
- Coupes

209040

209000

Aangemaakt op: 9/8/2018

55560

55600

55640

Basisrapport 2017/083 Oudenburg Ettelgemsestraat - Bijlage 2: Detail palenrij aan gracht S17

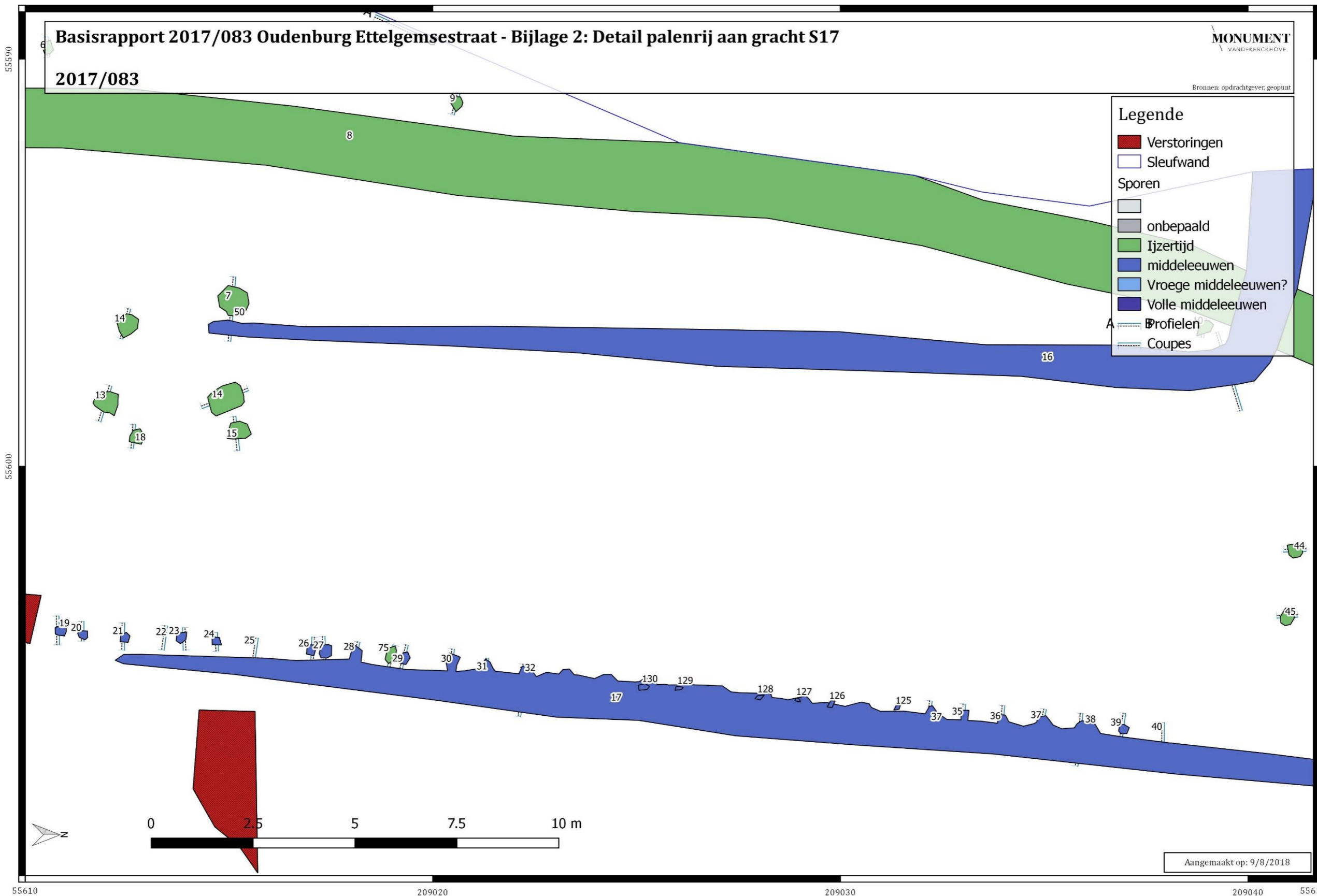
MONUMENT
VANDERKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

2017/083

Legende

- Verstoringsen
- Sleufwand
- Sporen
  - onbepaald
  - Ijzertijd
  - middeleeuwen
  - Vroege middeleeuwen?
  - Volle middeleeuwen
- Profielen
- Coupes

Aangemaakt op: 9/8/2018

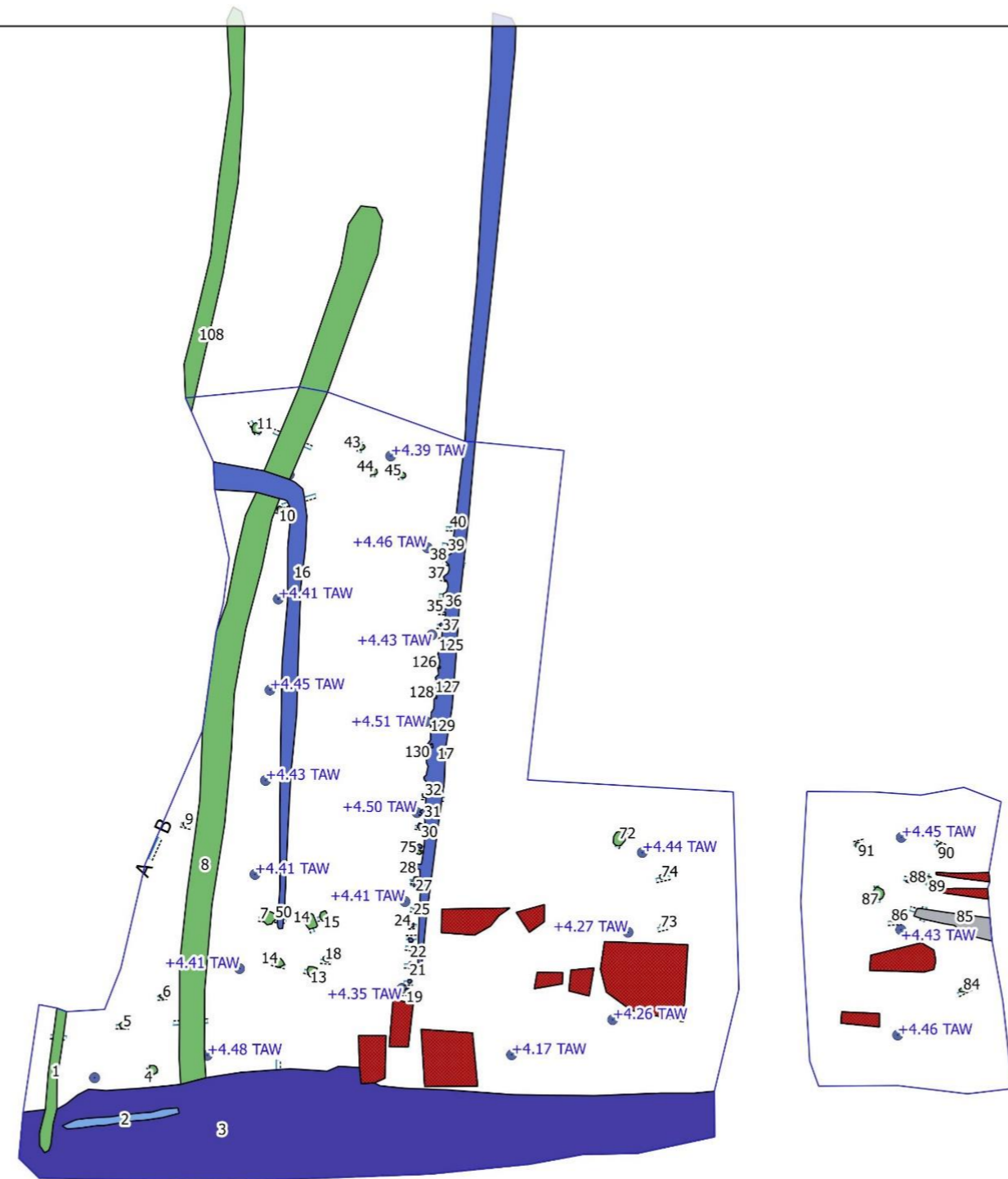
Basisrapport 2017/083 Oudenburg Ettelgemsestraat - Bijlage 3: Overzichtsplan met hoogtes

2017/083

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

- Legende**
- Verstoringen
  - Sleufwand
  - Sporen
  - onbepaald
  - Ijzertijd
  - middeleeuwen
  - Vroege middeleeuwen?
  - Volle middeleeuwen
  - A-----B Profielen
  - Coupes
  - Hoogtes

209060
209040
209020
209000

55560 55580 55600 55620 55640 55660

Aangemaakt op: 9/8/2018